



УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

# ОСНОВИ РИМСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА



**ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**



УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

# ОСНОВИ РИМСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ  
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Електронне видання

Дніпро  
2018

УДК 347:34(091)  
О 75

Рекомендовано вченою радою  
Університету імені Альфреда Нобеля  
(протокол № 5 від 27 червня 2018 р.)

*Автори:*

О.В. Пушкіна, доктор юридичних наук, професор;  
Т.М. Лежнєва, кандидат юридичних наук, доцент;  
С.В. Несинова, кандидат юридичних наук, доцент;  
Т.А. Тодорошко, старший викладач;  
Т.С. Чебикіна, старший викладач;  
С.В. Черноп'ятов, кандидат юридичних наук.

*Рецензенти:*

**О.В. Нестерцова-Собакарь**, кандидат юридичних наук, доцент,  
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін  
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;  
**Ю.О. Легеза**, кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права  
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка».

О 75      Основи римського цивільного права: збірник завдань для  
самостійної роботи [Електронний ресурс] / О.В. Пушкіна,  
Т.М. Лежнєва, С.В. Несинова та ін. – Дніпро: Університет імені  
Альфреда Нобеля, 2018. – 90 с.

ISBN 978-966-434-432-3

Збірник завдань для самостійної роботи охоплює основну тематику навчальної дисципліни «Основи римського цивільного права» і містить загальні положення вчення про особу, позов, речові права, зобов'язання, спадкування, завдання різного рівня складності та різної спрямованості.

Розрахований на здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 081 «Право», науково-педагогічних працівників юридичних закладів вищої освіти та факультетів.

УДК 347:34(091)

© О.В. Пушкіна, Т.М. Лежнєва,  
С.В. Несинова, Т.А. Тодорошко,  
Т.С. Чебикіна, С.В. Черноп'ятов, 2018  
© Університет імені Альфреда Нобеля,  
оформлення, 2018

ISBN 978-966-434-432-3

## ЗМІСТ

<b>ПЕРЕДМОВА</b> .....	4
<b>ТЕМА 1.</b> Поняття, предмет, система та джерела римського приватного права .....	5
<b>ТЕМА 2.</b> Цивільний процес. Вчення про позов .....	12
<b>ТЕМА 3.</b> Правове становище суб'єктів римського цивільного права .....	21
<b>ТЕМА 4.</b> Сімейні правовідносини .....	27
<b>ТЕМА 5.</b> Речове право Давнього Риму .....	35
<b>ТЕМА 6.</b> Володіння.....	41
<b>ТЕМА 7.</b> Право власності.....	45
<b>ТЕМА 8.</b> Права на чужі речі.....	53
<b>ТЕМА 9.</b> Зобов'язальне право: загальні положення.....	59
<b>ТЕМА 10.</b> Договори. Загальні положення .....	65
<b>ТЕМА 11.</b> Окремі види договірних зобов'язань .....	70
<b>ТЕМА 12.</b> Позадоговірні зобов'язання .....	77
<b>ТЕМА 13.</b> Спадкове право .....	83

## ПЕРЕДМОВА

Збірник завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи римського цивільного права» підготовлений науково-педагогічними працівниками кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля. Збірник розрахований на здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 081 Право.

Збірник охоплює такі теми: поняття, предмет і система римського приватного права; джерела римського приватного права; позов; особи; сімейні правовідносини; речові права; зобов'язальне право; спадкове право.

До уваги здобувачів пропонуються завдання різного рівня складності та різної спрямованості, серед них: тестові завдання, розкриття дефініцій, визначення правильності або хибності тез.

Для виконання завдань здобувачам пропонується детально ознайомитися з конспектом лекцій, матеріалами підготовки до практичних занять, літературою.

Також здобувачам пропонується використовувати, серед іншого, цей збірник завдань для підготовки до поточного та підсумкового контролю знань.

Збірник також може бути корисним для науково-педагогічних працівників при підготовці до проведення практичних занять.

# ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

## 1. Розкрити поняття.

Публічне право, приватне право, преторське право, право народів, цивільне право, природне право, принцип «доброї совісті», принцип справедливості, діяльність юристів, постанови народних зборів, закон, глоса, глосатори, коментатори, квіритське право, імператорські конституції, конституція, едикт, декрет, рескрипт, мандат, інтерполяції, Дигести Юстиніана, Інституції Юстиніана, Кодекс Юстиніана, Новели Юстиніана, Звід цивільного права.

## 2. виправте смислову помилку.

1. Цивільне право у Стародавньому Римі складалося з двох підсистем: право народів та преторське право.
2. Цивільне право регулювало публічні відносини винятково між римськими громадянами.
3. Право народів характеризується національною обмеженістю, обтяжливим формалізмом та стійким консерватизмом.
4. Приватне право – це правова сфера, в основі якої лежать державні інтереси.
5. Суб'єктом публічних відносин і публічного права у Римі вважався перегрин.
6. Вирішуючи спір між перегринами, претор застосовував квіритське право.
7. Цивільне право було більш змістовним, і право народів вбирало в себе нові правові ідеї, конструкції, інститути.
8. Квіритське право мало переваги перед цивільним правом і правом народів.
9. Римське приватне право було складовою публічного права.
10. Публічне право регулювало особисті відносини між посадовими особами.
11. Інститути манципації та стипуляції, легісакційний процес сприяли розвитку цивільного обороту.
12. Глосами називають осіб, що тлумачать римське право.
13. З часом глосаторів замінили магістрати.
14. Коментатори приділяли увагу тлумаченню джерел права.
15. Застосування, запозичення римського приватного права іншими правовими системами називається «плагіат».
16. Рецепіюванню було більш піддане римське публічне право, ніж римське приватне право.
17. Юридичні факти – це положення, що не потребують доказування.
18. Підставою виникнення права були інтереси залежного стану.
19. Право має суб'єктивне вираження і є державною волею.
20. Закон проголошується від імені народу, тобто як від імені вільних, так і від імені рабів.

21. Звичай – це правило поведінки, що склалося внаслідок одноразового застосування.
22. Дотримання звичаїв забезпечувалося засобами державного впливу.
23. Закони XII таблиць – це перші санкціоновані Римською державою звичаї.
24. Звичай був основною формою регулювання поведінки в державному суспільстві в умовах родового ладу.
25. Звичай обов'язково повинен мати письмову форму.
26. Звичай має вищу юридичну силу, ніж закон.
27. У Римі було два види народних зборів: куріатні та трибутні коміції.
28. У перекладі з латинської мови «коміція» означає «комісія».
29. Найдавніша форма народних зборів – центуріатні коміції.
30. До складу куріатних зборів входили як патриції, так і плебеї.
31. Трибутні коміції переважно складали патриції.
32. На посаду претора мала право претендувати вільна особа віком понад 45 років.
33. Претор обирався на п'ятирічний строк, обов'язки виконував за додаткову оплату.
34. Перед вступом на посаду претор проголошував клятву.
35. Після закінчення повноважень претора його едикти не втрачали свою силу.
36. Едикти магістратів, преторів були джерелом утворення квіритського права.
37. Система державного управління, що була введена Октавіаном, одержала назву домінант.
38. Народні збори Риму вважалися державним виконавчим органом.
39. Сенатус-консульти – основна форма правотворчої діяльності претора.
40. За найдавніших часів юристами були студенти, які навчалися в Болонській школі.
41. Постанови імператора називалися наказами.
42. За часів принципату приймалися конституції чотирьох видів: едикти, накази, рескрипти, постанови.
43. Едикти імператора за своїм змістом не відрізнялися від преторських.
44. Імператорський едикт містив програму діяльності магістратів.
45. Декрети – це рішення імператорів з конкретних судових справ.
46. Рескрипти – це письмові відповіді на запити, що надійшли імператору з різних питань.
47. Мандати – це інструкції чиновникам з адміністративних і судових справ.
48. Першим офіційним зібранням конституцій був Кодекс Флавія.
49. Кодекс Юстиніана є зібранням едиктів преторів і магістратів.
50. Інкорпорація – це заміна застарілих понять, термінів новими.

51. Дигести та Пандекти Юстиніана – це різні кодифіковані акти.  
52. Дигести поділялися: на титули, книги, параграфи, фрагменти.  
53. Новели були підготовлені як навчальний посібник для юристів-початківців.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

1. *У чому полягає правовий поділ суб'єктів за римським правом?*  
а) усі жителі Риму є рабами;  
б) частина жителів Риму є землевласниками, інші – понтифіками;  
в) усі жителі Риму є вільними;  
г) усі жителі Риму є або вільними, або рабами.
2. *Хто підписував едикт від імені вільного народу Риму?*  
а) цар;  
б) герцог;  
в) імператор;  
г) претор.
3. *Як Ульпіан поділив систему римського права?*  
а) кримінальне право та адміністративне право;  
б) публічне право та приватне право;  
в) преторське право та імператорське право;  
г) цивільне право та приватне право.
4. *Постанови народних зборів – це...*  
а) збірка художніх творів;  
б) одне з джерел римського права;  
в) висновки понтифіків;  
г) рішення на апеляцію.
5. *Рескрипти – це ...*  
а) письмові відповіді на запити, що надійшли імператору з різних питань;  
б) позови до правопорушника;  
в) манципні речі;  
г) папірус.
6. *У царський період основною формою права в Стародавньому Римі був:*  
а) звичай;  
б) закон;  
в) наказ;  
г) релігійні приписи.
7. *У Стародавньому Римі в період республіки спочатку загальновизнаною формою права були:*



- а) постанови імператорів;
- б) постанови рабовласників;
- в) постанови народних зборів;
- г) постанови юристів Риму.

8. *Звичай – це:*

- а) правила поведінки, що склалися внаслідок фактичного застосування протягом тривалого часу;
- б) правила поведінки, що склалися протягом двох років;
- в) правила поведінки в певній родині;
- г) правила поведінки, які встановлював імператор.

9. *Закони XII таблиць – це:*

- а) книга, яка в собі збрала закони Стародавнього Риму;
- б) доповнення до законів XI таблиць;
- в) найперше писане право і перший запис звичаїв, що існували ще за царів;
- г) основні правила імператора.

10. *У Стародавньому Римі було три види народних зборів:*

- а) куріатні, центуріатні і вирішальні коміції;
- б) сенатні, центуріатні і трибутні коміції;
- в) куріатні, центуріатні і трибутні коміції;
- г) пребетні, сенатні і трибутні коміції.

11. *Едикти магистратів, насамперед преторів, були джерелом утворення особливої системи правових норм, яка одержала назву:*

- а) сенаторського права;
- б) імператорського права;
- в) коміційного права;
- г) преторського права.

12. *За найдавніших часів юристами були:*

- а) жерці – служителі храмів (понтифіки);
- б) помічники імператора;
- в) люди, які мали юридичну освіту;
- г) принципат.

13. *Декрети – це:*

- а) рішення юристів (понтифіків) з конкретних справ;
- б) рішення імператорів з конкретних судових справ;
- в) рішення народних зборів;
- г) рішення рабовласників.

14. *Імператорські постанови почали називати:*

- а) наказами;

- б) звичаями;
- в) конституціями;
- г) правилами.

*15. За часів принципату приймалися такі види конституцій:*

- а) едикти, декрети, рескрипти;
- б) сенат, декрети, мандати;
- в) едикти, мандати, рескрипти;
- г) едикти, декрети, рескрипти, мандати.

*16. Дигести поділяються на:*

- а) 40 книг;
- б) 20 книг;
- в) 15 книг;
- г) 50 книг.

*17. Спеціальна комісія з кодифікації юридичної літератури здійснила переробку Інституцій...*

- а) Гая;
- б) Тая;
- в) Майя;
- г) Ульпіана.

*18. Кодекс Юстиніана є...*

- а) зібранням віршів;
- б) зібранням ліричних творів;
- в) зібранням його спогадів;
- г) зібранням законів.

*19. Кодифікація Юстиніана отримала назву...*

- а) зводу кримінального права;
- б) зводу приватного права;
- в) зводу звичаєвого права;
- г) зводу цивільного права.

*20. У римському праві протягом його історії формами правоутворення були:*

- а) едикти магістратів, діяльність юристів, постанови сенату;
- б) постанови народних зборів, постанови сенату, едикти магістратів;
- в) звичаєве право, постанови народних зборів, сенатусконсульти, постанови сенату, імператорські конституції, едикти магістратів, діяльність юристів;
- г) постанови народних зборів, звичаєве право, едикти магістратів, діяльність юристів.

*21. Мандати – це:*

- а) інструкції, що давалися імператорами чиновникам;

- б) розпорядження стосовно окремих справ;
- в) загальні розпорядження, звернені до населення;
- г) рішення зі спірних справ, що надходили на розгляд імператора

22. *Приватне право поділяється на:*

- а) право народів;
- б) право природне та право народів;
- в) право цивільне та природне право;
- г) цивільне право, право народів, преторське право.

23. *Право, яке стосується становища римської держави, – це:*

- а) цивільне право;
- б) приватне право;
- в) публічне право;
- г) преторське право.

24. *Джерела загальної дії, які обов'язкові для всього населення, – це:*

- а) мандати;
- б) імператорські едикти;
- в) декрети;
- г) рескрипти.

25. *Скільки існувало видів імператорських конституцій?*

- а) 4;
- б) 3;
- в) 2;
- г) 5.

26. *Едикти були:*

- а) преторські;
- б) магістратські;
- в) преторські та магістратські;
- г) преторські, магістратські, імператорські.

27. *Який термін означає «відродження системи права, яка існувала раніше»?*

- а) реставрація;
- б) рецепція;
- в) запровадження;
- г) акультурація.

28. *Що переважно було предметом рецепції?*

- а) римське приватне право;
- б) римське публічне право;
- в) суспільні відносини;
- г) громадянин Риму.

29. Публічне право включає:

- А) кримінальне право, речове право, договірне право;
- Б) квазіделіктне право, сімейне право, преторське право;
- В) державне право, спадкове право, адміністративне право;
- Г) кримінальне право, адміністративне право, державне право.

30. Чиї інтереси розглядає публічне право?

- а) інтереси окремо взятої особи;
- б) інтереси пануючої верхівки;
- в) інтереси держави;
- г) інтереси акторів, співаків, художників та ін.

## ТЕМА 2. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. ВЧЕННЯ ПРО ПОЗОВ

### 1. Розкрийте поняття.

Юрисдикція, позов, легісакційний процес, сакрамент, віндикація, контрвіндикація, формулярний процес, формула, інтенція, кондемнація, демонстрація, прескрипція, ексцепція, еквітас, екстраординарний процес, речовий позов, абсолютний захист, особистий позов, відносний захист, позов суворого права, позов доброї совісті, ноксальний позов, фікція, інтердикти, стипуляція, введення у володіння, реституція, натуральні зобов'язання.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. У додержавний період у Римі був спеціальний орган для захисту порушених прав – сімейний суд.

2. Захист порушених прав та інтересів у додержавний період здійснювався засобами потерпілого, який не мав права залучати на допомогу членів своєї сім'ї, близьких родичів, друзів та ін.

3. Закони XII таблиць несуть на собі відбиток державної саморозправи: злодій, пійманий на крадіжці, карався шмаганням, а потім він міг бути страчений або проданий у рабство.

4. Форми та способи приватної саморозправи з порушниками прав і майнових інтересів знайшли відображення у формі формулярного процесу.

5. З появою державного суду застосовувати силу для відновлення порушених прав в окремих випадках дозволялось і не розглядалось як самоправство.

6. Державний суд виникає перед утворенням держави.

7. Справи, що захищали інтереси держави, розглядалися цивільним судом, а справи, що стосувалися інтересів приватних осіб, розглядалися в публічних судах.

8. Судовий процес залежно від характеру справи, що розглядається, поділявся на публічний та приватний.

9. Вимога позивача, звернена до суду, про надання захисту порушеному праву називається вимогою.

10. Справи зі звинувачення кого-небудь у вчиненні вбивства розглядалися в порядку цивільного процесу. Спори, що виникали між особами з приводу грошей, розглядалися у формі кримінального процесу.

11. Відповідач – особа, яка зверталася до суду за захистом свого порушеного права; позивач – особа, до якої відповідач заявляв вимогу.

12. Особливістю римського цивільного процесу є його поділ на дві стадії: розгляд справи в суді та розгляд справи у претора.

13. Справа в окремих випадках могла бути розглянута в суді без її розгляду у претора.

14. Якщо відповідач визнавав заявлені до нього вимоги і погоджувався їх виконати, справа направлялася на розгляд суду.

15. Найдавніша форма судочинства – саморозправа.

16. Легісакційний процес міг здійснюватися в одній з трьох форм: засобом закладу, накладанням руки, вимогою про призначення судді.

17. Легісакційний процес відзначався незначним формалізмом, складною процедурою, мав на меті захист прав та інтересів малозабезпеченого населення, був розрахований на досить широкий господарський оборот.

18. Процес розгляду спору в легісакційному процесі починався звертанням позивача з письмовим позовом до судді.

19. Найменший відступ від форми звертання до судді в легісакційному процесі призводив до зменшення суми відшкодування вдвічі.

20. Позовні форми були виставлені для ознайомлення на загальній площі.

21. Якщо форма звертання не була відома позивачу, він міг звернутися до претора з вимогою про надання йому змісту позову і одержати позовний захист своїх прав.

22. Недотримання форми звертання до претора давало позивачеві право продовжувати процес.

23. Під час звертання до претора позивач мав право доставити до нього спірну річ.

24. Сума закладу в разі виграшу спору поверталася позивачеві, а в разі програшу віддавалася відповідачеві.

25. У легісакційному процесі на суд покладался обов'язок забезпечення явки відповідача до претора та в суд.

26. Відповідачу дозволялося застосовувати силу з метою забезпечення явки позивача до суду.

27. Якщо відповідач у легісакційному процесі не з'явився з поважної причини, то справа переносилась на наступне слухання.

28. Позивач мав право звернутися до претора з позовом у будь-який день.

29. Сакрамент – це книга, у якій містилися правила судочинства.

30. Віндикта – це сума закладу своєї правоти.

31. Контрвіндікація – це визнання позову.

32. Літисконтестація – це проголошення судового рішення претором.

33. Віндикацією справа у претора закінчувалася, далі в присутності представників сторін претор призначав суддю, і справа переходила до суду.

34. Провадження справи в претора було розглядом справи по суті: досліджувалися докази, викликалися свідки у справі, заслуховувались їх показання.

35. Спори про спадщину суд розглядав одноособово.

36. Претор призначав суддю з присутніх осіб.

37. Прокурор збирав докази у справі, перевіряв їх вірогідність, заслуховував показання свідків тощо.

38. Рішення суду було остаточним і підлягало оскарженню, якщо воно було очевидно несправедливим.

39. На зміну легісакційному процесу прийшов екстраординарний процес.

40. У формулярному процесі обов'язок правильно скласти позов покладається на понтифіків.

41. Формула у формулярному процесі – це документ, у якому вираховується сума збитків позивача.
42. Формулярний процес, як і легісакційний, поділявся на три стадії.
43. Додатковими частинами формули є інтенція та кондемнація.
44. Формула завжди починалася з прескрипції.
45. Кондемнація – це викладення вимог позивача, сутності спору.
46. Інтенція – це доручення судді звинуватити чи виправдати відповідача залежно від підтвердження чи спростування екцепції.
47. Формула закінчувалася демонстрацією.
48. Екцепція – це частина формули, у якій позивач викладав обставини, якими обґрунтовував свій позов.
49. У формулярному процесі претор не мав права керуватися принципом еквітас.
50. У формулярному процесі судове рішення підлягало оскарженню.
51. У формулярному процесі судове рішення набувало законної сили через місяць.
52. Екстраординарний процес – це найдавніша форма республіканського судочинства, була заснована на законі як противага застарілим формам приватної саморозправи.
53. Екстраординарний процес, як і легісакційний, поділявся на дві стадії.
54. В екстраординарному процесі справи розглядалися на відкритих засіданнях тільки за участі сторін та особливо почесних гостей.
55. В екстраординарному процесі у разі неявки відповідача справа припинялася, за неявки позивача вона розглядалася у його відсутності.
56. В екстраординарному процесі судове рішення не підлягало оскарженню.
57. У формулярному процесі встановлюється офіційний виклик відповідача до претора.
58. Якщо виник спір про право власності, то подавався особистий позов.
59. Захист засобом речового позову називається відносним захистом.
60. Порушником особистого права потенційно може бути будь-яка третя особа.
61. Віндикаційний позов є найпоширенішим особистим позовом.
62. Захист за допомогою особистого позову дістав назву абсолютного захисту.
63. Кондикції – це доручення судді вирішити справу.
64. Розрізнялися позови доброго права і позови суворої совісті.
65. При розгляді позовів суворої совісті суддя заглиблювався у зміст договору, у справжню волю сторін, з'ясовував, передусім, до чого сторони прагнули при укладенні договору, а не що було виражено в букві договору чи закону.
66. За обсягом і метою майнові позови поділялися на два види.
67. Інтердикти, стипуляція, введення у володіння і поновлення в первісному стані – це форми позовного захисту.

68. Стипуляція – це розпорядження претора, яким він забороняв здійснювати які-небудь протиправні дії.
69. Реституція – це відповідна зміна в громадянському стані.
70. Стипуляція – це письмова обіцянка заплатити певну суму або щонебудь зробити.
71. Інтердикти – це поновлення в первісному стані.
72. Позовна давність – це встановлений претором строк для розгляду порушеного права в суді.
73. Законні строки – те саме, що й позовна давність.
74. Позовна давність встановлювалася в один рік для спорів про рухоме і в два роки в спорах про нерухоме майно.
75. Спливання законного строку погашало тільки право на захист.
76. Строки позовної давності не переривались і не зупинялись.
77. Основний строк позовної давності – 5 років.
78. Спливання строку позовної давності не приводило до погашення права на позов, однак припиняло права вимоги чи права на річ.
79. Виконання зобов'язання після спливання строку позовної давності вважається безпідставним збагаченням.
80. Діяльність суду щодо здійснення правосуддя називається позовом.
81. Контрвіндікація – це викладення вимог позивача, сутності спору.
82. Демонстрація – це наведення прикладів із судової практики в позовах про присудження чогось (комусь).
83. Принциповим нововведенням легісакційного процесу є встановлення офіційного виклику відповідача.
84. Ад'юдикація – це звернення до свідків.
85. У формулярному процесі принцип змагальності зберігався і навіть набув подальшого розвитку.
86. Законні строки могли перериватися і зупинятися.
87. Передусім формулярний процес відзначався обтяжливим формалізмом.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

1. *Позов – це:*

- а) найдавніша форма республіканського судочинства, яка була заснована на законі як противага застарілим формам приватної саморозправи;
- б) доручення судді звинуватити чи виправдати відповідача залежно від підтвердження чи спростування інтенції;
- в) розпорядження претора, яким він забороняв здійснювати будь-які протиправні дії;
- г) вимога позивача, звернена до суду, про надання захисту порушеного права.

2. *Який судовий процес відзначався обтяжливим формалізмом?*

- а) формулярний;



- б) легісакційний;
- в) екстраординарний;
- г) жоден з них.

3. *Підставою для застосування реституції було:*

- а) неповноліття, обман, помилка, погроза, відсутність однієї зі сторін;
- б) повноліття, помилка, обман;
- в) обман, помилка, відсутність сторін;
- г) відсутність однієї зі сторін, погроза, обман.

4. *Введення у володіння здійснювалося за допомогою:*

- а) претора;
- б) судді;
- в) магістрата;
- г) цензора.

5. *Інтердикти – це:*

- а) розпорядження претора щодо забезпечення схоронності певного майна чи для виконання певних дій;
- б) розпорядження претора, яким він забороняв здійснювати будь-які протиправні дії;
- в) відхилення претором позову;
- г) звернення до свідків.

6. *Найдавнішим судовим процесом є:*

- а) екстраординарний;
- б) формулярний;
- в) легісакційний;
- г) цивільний.

7. *Законні строки:*

- а) не переривались і не зупинялися;
- б) зупинялися і переривалися;
- в) могли тільки зупинятися;
- г) могли тільки перериватися.

8. *Одностадійність була властива:*

- а) легісакційному процесу;
- б) екстраординарному процесу;
- в) формулярному процесу;
- г) жодному з перелічених процесів;

9. *Сакрамент – це:*

- А) внесення певного грошового закладу своєї правоти для ведення процесу;
- б) діяльність суду щодо здійснення правосуддя;

- в) судовий орган;
- г) особливий вид позову.

10. *Кондемнація – це:*

- а) розпорядження претора, яким він забороняв здійснювати будь-які протиправні дії;
- б) судовий процес;
- в) функція суду;
- г) доручення судді звинуватити чи виправдати відповідача залежно від підтвердження чи спростування інтенції.

11. *Літісконтестація – це:*

- а) звернення до свідків;
- б) звернення до судді;
- в) звернення до консула;
- г) звернення до претора.

12. *Судовим процесом називається:*

- а) функції суду;
- б) діяльність суду щодо здійснення правосуддя;
- в) захист способом речового позову;
- г) викладення вимог позивача, сутності спору.

13. *Розгляд справи у віндикаційному процесі починався з виступу:*

- а) претора;
- б) судді;
- в) консула;
- г) адвоката.

14. *Віндикація – це:*

- а) розпорядження претора, яким він забороняв здійснювати будь-які протиправні дії;
- б) діяльність суду щодо здійснення правосуддя;
- в) процес розгляду справи, який починався з того, що позивач брав у руки спеціальну паличку – віндикту – поклавши її на спірну річ, запевняв, що вона належить йому за квіритським правом;
- г) викладення вимог позивача, сутності спору.

15. *Використання в позовах про присудження чогось – це:*

- а) ад'юдикація;
- б) демонстрація;
- в) віндикація;
- г) контрвіндикація.

16. *У якому судовому процесі принцип змагальності зберігався і навіть набув подальшого розвитку?*

- а) легісакційному;
- б) екстраординарному;
- в) формулярному;
- г) жодному з них.

17. *Офіційний виклик відповідача встановився:*

- а) в екстраординарному процесі;
- б) формулярному процесі;
- в) легісакційному процесі;
- г) цивільному процесі.

18. *Спори, що виникали між особами з приводу майна (майнові спори), підлягали розгляду у формі:*

- а) цивільного процесу;
- б) кримінального процесу;
- в) публічного процесу.

19. *Іntenція – це:*

- а) викладення вимог позивача, сутності спору;
- б) задоволення вимоги позивача шляхом повернення спірної речі чи боргу;
- в) захист порушеного права за допомогою особистого позову;
- г) звільнення з-під батьківської влади.

20. *Ексцепція – це заперечення:*

- а) відповідача проти вимог позивача;
- б) позивача проти вимог відповідача;
- в) претора проти вимог позивача;
- г) судді проти вимог відповідача.

21. *Якщо позивач мав на меті стягнути за пошкоджену річ не її вартість, а найвищу ціну, що склалася протягом останнього місяця, то він подавав:*

- а) штрафний позов;
- б) віндикаційний позов;
- в) контрвіндикаційний позов;
- г) преторський позов.

22. *Якщо предметом спору є певна дія, то подавався:*

- а) особистий позов;
- б) речовий позов;
- в) дійовий позов.

23. *Позовна давність тривала:*

- а) 20 років;
- б) 30 років;

- в) 40 років;
- г) 50 років.

24. *Позовна давність – це:*

- а) строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу;
- б) документ, який подається позивачем до суду в установленій процесуальним законом формі та містить вимогу про примусовий захист порушеного права чи інтересу;
- в) один зі способів набуття права власності на майно.

25. *Законні строки тривали:*

- А) два роки для спорів про рухоме і два роки в спорах про нерухоме майно;
- б) три роки для спорів про рухоме і один рік у спорах про нерухоме майно;
- в) один рік для спорів про рухоме і два роки в спорах про нерухоме майно;
- г) три роки для спорів про рухоме і два роки в спорах про нерухоме майно.

26. *Сплив законного строку погашав:*

- а) право на захист та матеріальне право;
- б) лише матеріальне право;
- в) лише право на захист.

27. *Після спливання позовної давності власник втрачав право на:*

- а) право власності;
- б) судовий захист свого права;
- в) матеріальне право.

28. *Стипуляція – це:*

- а) документ, який засвідчує угоду двох або більше юридичних чи фізичних осіб про встановлення, зміну або припинення їх спільних дій згідно із зафіксованими в ньому цивільними правами та обов'язками;
- б) договір, який передбачав одностороннє зобов'язання: лише кредитор мав право вимагати, а боржник був зобов'язаний у повному обсязі виконати вимогу кредитора;
- в) договір, який укладалися на підставі усного проголошення певних слів, формул або фраз.

29. *Кондикції – це:*

- а) абстрактні вимоги, що ґрунтувалися на нормах матеріального права;
- б) абстрактні вимоги, що ґрунтувалися на нормах земельного права;
- в) абстрактні вимоги, що ґрунтувалися на нормах цивільного права;
- г) абстрактні вимоги, що ґрунтувалися на нормах кримінального права.

30. *Реституція – це:*

- а) висловлювання про необхідність вчинення будь-яких дій або про утримання від вчинення будь-яких дій;
- б) поновлення порушених майнових прав, приведення їх до стану, що існував на момент вчинення дії, якою заподіяно шкоди;
- в) один із способів набуття права власності на майно.

### ТЕМА 3. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ СУБ'ЄКТІВ РИМСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

#### 1. Розкрийте поняття.

Суб'єкт права, правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, опіка, піклування, стан свободи, стан громадянства, сімейний стан, реституція, марнотратники, приниження честі, римські громадяни, колони, латини, перегрини, рабський пекулій, вільновідпущеники, колони, юридична особа.

#### 2. Виправте смислову помилку.

1. Давньоримська держава з часів виникнення була феодальною.
2. Раб вважався суб'єктом права, але з обмеженими правами.
3. Річ, що володіє людською мовою, – тварина.
4. Римське право вважало рабство ненормальним явищем.
5. Дитина, народжена поза шлюбом, набувала статусу матері, зважаючи на те, ким була мати в момент зачаття.
6. Той, хто здатний бути носієм права, визнавався володарем.
7. Вільна людина, яка продана в рабство, не позбавлялася здатності бути особою.
8. Суб'єктами права могли бути люди.
9. Правосуб'єктність визначалася двома статусами: свободи та громадянства.
10. За статусом свободи населення Риму поділялося на посадовців і підлеглих.
11. За статусом громадянства населення Риму поділялося на такі групи: римські громадяни, латини, перегрини, вільновідпущеники та раби.
12. За сімейним станом перегрини поділялися на домовладиків та інших членів родини.
13. Мінімальна кількість учасників юридичної особи – 2 особи.
14. Стани могли змінюватися, а правосуб'єктність – ні.
15. Стан громадянства – це головний правовий стан.
16. Зміни в стані громадянства називалися максимальними.
17. Зміни в стані свободи називалися мінімальними.
18. Зміни в сімейному стані називалися середніми.
19. Наслідком зміни в стані громадянства була втрата свободи.
20. Наслідком зміни в сімейному стані була зміна громадянства.
21. Сімейний стан поділяв вільних на дві групи: глава родини та особи свого права.
22. Правоздатність виникала з моменту отримання громадянства.
23. Римський закон не охороняв інтереси ненародженої дитини.
24. Правоздатність припинялася виключно смертю людини.
25. Правоздатність вільної особи складалася з двох основних елементів: права брати законний шлюб і права торгувати.
26. Дієздатність – це здатність особи працювати.
27. За віковим цензом недієздатними громадянами визнавалися особи до 10 років.

28. За віковим цензом обмежено дієздатними громадянами визнавалися хлопчики у віці від 10 до 14 років.
29. Малолітній особі призначався куратор.
30. Марнотратники незначною мірою обмежувались у правоздатності.
31. Як правило, піклувальник призначався над малолітніми і жінками, а опікун – над душевнохворими, марнотратниками та неповнолітніми.
32. Основним способом набуття римського громадянства було надання громадянства за значні заслуги перед державою.
33. Дитина, народжена в законному шлюбі, набувала статусу своєї матері.
34. Діяльність юридичної особи припинялася внаслідок смерті.
35. Латинами визнавалися особи, які володіють латинською мовою.
36. Правовий стан латинів не відрізнявся від правового статусу римських громадян у сфері публічного права.
37. Після смерті латина Юніана його майно переходило до його спадкоємців.
38. Латин, що мав намір переїхати до Риму на постійне місце проживання, був зобов'язаний залишити на місці попереднього проживання чоловіче потомство в кількості чотирьох осіб.
39. Перегрини – це особи, які постійно змінюють своє місце проживання.
40. У сфері приватно-правових відносин перегрини використовували право провінції, на території якої вони перебували.
41. Надання рабом певної обіцянки називається рабським пекулієм.
42. Усе набуте рабом при управлінні пекулієм автоматично було його власністю.
43. При укладанні рабом договору, що не впливав із пекулія, відповідальність ніс володар раба.
44. Раба можна було відпустити на волю по досягненні ним 40 років.
45. 20-річний власник раба мав право подарувати рабу свободу.
46. Відпущена на свободу особа називалася вільновідпущеником.
47. Лібертін – раб, відпущений на свободу латином.
48. Колон – раб, відпущений на свободу перегрином.
49. Орендна плата в колонаті встановлювалася виключно в грошовій формі.
50. Інститут юридичної особи був добре розробленим у римському праві.
51. Юридичною особою визнавалася особа, яка мала юридичні знання.
52. Майно корпорації було спільною власністю всіх учасників корпорації.
53. Учасники корпорації діяли від свого власного імені.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

*1. Правоздатність передбачає такі стани:*

- А) стан свободи, стан громадянина, сімейний стан
- Б) стан свободи, стан громадянина, сімейний стан, стан перегрини
- В) стан свободи, стан перегрини, сімейний стан
- Г) стан перегрини, стан свободи, стан громадянина

2. *Правоздатність – це здатність особи:*

- а) вчиняти дії з юридичними наслідками;
- б) мати певні права та обов'язки;
- в) нести відповідальність за свої вчинки;
- г) мати і бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків.

3. *За кодифікацією Юстиніана, опіка встановлювалася над:*

- а) особами до 14 років;
- б) повнолітніми, які досягли 25 років;
- в) чоловіками до 14 років і над жінками до 12 років;
- г) чоловіками до 14 років і над жінками до 16 років.

4. *Вільні громадяни іншої держави, праву якої вони підкорялися:*

- а) перегрини;
- б) латини;
- в) раби;
- г) вільновідпущеники.

5. *Головний правовий стан:*

- а) стан свободи;
- б) стан громадянства;
- в) правосуб'єктність;
- г) сімейний стан.

6. *Позбавлення якого стану вважалось середнім обмеженням статусу, що приводить до позбавлення права вступити в законний римський шлюб і укладати різного роду правочини?*

- а) позбавлення стану громадянства;
- б) позбавлення сімейного статусу;
- в) позбавлення права обіймати високі державні посади;
- г) позбавлення стану свободи.

7. *Яке було становище дитини, народженої від вільної і раба в Стародавньому Римі?*

- а) вона ставала вільною по досягненні 25 років;
- б) вона народжувалася вільною;
- в) вона вважалася вільновідпущеною;
- г) вона народжувалася рабом.

8. *«Persona» – цим терміном іменувалися:*

- а) римські громадяни;
- б) суб'єкти права;
- в) римські громадяни та латини;
- г) домовладки.

9. *«Caput» – це:*



- а) правоздатність римських громадян;
- б) дієздатність римських громадян;
- в) правовий стан осіб;
- г) правоздатність та дієздатність.

*10. Корінні жителі Риму, що мали привілейоване правове становище, називалися:*

- а) когнатами;
- б) перегринами;
- в) квіритами;
- г) агнатами.

*11. Майно, що виділялося главою сім'ї в користування її членам, а також рабам для господарювання, називалося:*

- а) пекулій;
- б) нексум;
- в) колонат;
- г) маєток.

*12. Особа набувала повної цивільної дієздатності по досягненні:*

- а) 16 років;
- б) 18 років;
- в) 25 років;
- г) 21 року.

*13. Конституція Каракали в 212 р. н.е.:*

- а) оголосила про звільнення рабів;
- б) проголосила рівність вільних жителів римської держави у сфері приватного права;
- в) регламентувала порядок отримання спадку;
- г) регламентувала право на нерухоме майно.

*14. Поняття юридичної особи в Стародавньому Римі:*

- а) надавалось особам з юридичною освітою;
- б) надавалось понтифікам;
- в) було відсутнє;
- г) означало будь-які організації.

*15. Манумісією в Стародавньому Римі називали процедуру:*

- а) звільнення особи з-під батьківської влади;
- б) звільнення раба;
- в) повернення вільновідпущеника в рабський стан;
- г) спосіб укладання шлюбу.

*16. Хто мав виключне право перебувати у війську?*

- а) латини;

- б) перегрини;
- в) римські громадяни;
- г) колони.

*17. Клієнтами в Стародавньому Римі називали:*

- а) покупців;
- б) осіб, що відвідують розважальні заходи;
- в) вільновідпущеників;
- г) осіб, що користувалися послугами патронів.

*18. Раб у Стародавньому Римі був:*

- а) річчю, що мовчить;
- б) був суб'єктом права;
- в) річчю, що вигукує певні звуки;
- г) був об'єктом права.

*19. Колони – це:*

- а) військовополонені;
- б) архітектурний об'єкт;
- в) жителі колоній міста Риму;
- г) де-юре вільні, де-факто залежні від власника земельної ділянки.

*20. Максимальним обмеженням правоздатності вважалось:*

- а) позбавлення стану громадянства;
- б) позбавлення сімейного статусу;
- в) позбавлення права займати високі державні посади;
- г) позбавлення стану свободи.

*21. Ганьба (infamia) наступала внаслідок:*

- а) розірвання шлюбу;
- б) здійснення злочину або ряду вчинків, що визнавалися ганебними;
- в) звільнення від батьківської влади;
- г) образи.

*22. Надзвичайно важливе значення в організації давньоримського суспільства мали:*

- а) гроші;
- б) рід і сім'я;
- в) зброя;
- г) сусіди.

*23. У якому році всім вільним підданам держави надано римське громадянство?*

- а) 212 р.
- б) 216 р.

- в) 312 р.
- г) 210 р.

24. *Батьківська влада припинялася в разі:*

- а) смерті батька;
- б) у момент повноліття дітей;
- в) укладання шлюбу дитиною;
- г) емансипації.

25. *Товариство – це:*

- а) різновид юридичної особи;
- б) реальний контракт;
- в) клятва про дружбу;
- г) вид зобов'язання.

26. *Правоздатність настає з моменту:*

- а) настання повноліття;
- б) винесення претором спеціальної ухвали;
- в) пред'явлення позову до суду;
- г) народження.

## ТЕМА 4. СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

### 1. Розкрийте поняття.

Сім'я, підвладні, агнатська сім'я, когнатська сім'я, прямі родичі, родичі по прямій висхідній лінії, родичі по прямій низхідній лінії, родичі по боковій лінії, свояки, єдиноутробні діти, єдинокровні діти, законний римський шлюб, шлюб між переґринами та іншими вільними, конкубінат, шлюб з чоловічою владою, шлюб без чоловічої влади, придане, дошлюбне дарування, батьківська влада, узаконення, усиновлення, адопція, ароґація, еманципація.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. З найдавніших часів римська сім'я була полігамною й матріархальною.

2. Терміном «familia» позначалася сукупність усіх осіб, що проживали на певній території.

3. Сім'я базувалася на кровному зв'язку, а не на владі домовладки, яка на той час мало чим відрізнялася від влади над рабами.

4. Під владу домовладки підпадали тільки дружина та діти.

5. Сім'я, що базувалася на підпорядкуванні владі домовладки, називалася когнатською.

6. В агнатській сім'ї кровний зв'язок мав правове значення.

7. Агнатське споріднення визнавалося як за чоловічою лінією, так і за жіночою.

8. Агнати одного спільного пращура були родичами по прямій лінії.

9. Ступінь агнатського споріднення визначався числом народжень осіб жіночої статі.

10. Після смерті домовладки найстарший син ставав особою свого права.

11. Розвиток природознавчих наук призвів до зародження нової, когнатської сім'ї.

12. Когнатське споріднення суперечило природному бажанню батьків залишити спадщину своїм кровним дітям, які стали агнатами іншого домовладки.

13. Агнатське споріднення покладено в основу сучасних сімейних правовідносин.

14. Своязки – це особи, які перебувають у дружніх стосунках тривалий час.

15. Брати і сестри, які мають спільного батька і спільну матір, є єдиноутробними.

16. Брати і сестри, які мають спільну матір, але різних батьків – єдинокровними.

17. Брати і сестри, які мають різних батьків і різних матерів, називаються рідними.

18. У часи рабовласницької держави дружина займала рівнозначне становище зі своїм чоловіком.

19. Римському праву відомі два види шлюбу: законний римський шлюб і незаконний римський шлюб.

20. Римський законний шлюб поділявся на два види: шлюб із чоловічою владою і шлюб із жіночою владою.

21. Законний римський шлюб укладався відповідно до норм права між будь-якими особами.

22. Шлюб між римським громадянином і перегринкою був можливий виключно з дозволу імператора.

23. Шлюб між латинами породжував такі ж правові наслідки, як і законний римський шлюб.

24. Дитина, народжена у шлюбі між перегринами, набувала статусу громадянина Риму.

25. Якщо з різних причин особи не могли вступити в законний римський шлюб, то їх шлюб називався «громадянським».

26. На дітей, народжених у конкубінаті, поширювалася батьківська влада.

27. Жінка в конкубінаті поділяла громадське становище свого фактичного чоловіка.

28. У шлюбі з чоловічою владою влада чоловіка обмежується владою батька дружини.

29. Згідно із Законами XII таблиць, якщо дружина тікала з дому на тиждень, то вона переривала перебіг давності на шлюб.

30. Шлюб із чоловічою владою не відрізнявся від шлюбу без чоловічої влади за порядком укладання та припинення шлюбу.

31. Незалежність дружини, накопичення величезних багатств позитивно вплинули на шлюбно-сімейні відносини римського суспільства.

32. Відомим римським імператором, який вживав різних заходів щодо зміцнення шлюбно-сімейних відносин, був Марк Аврелій.

33. Чоловіки віком від 20 до 40 і жінки від 16 до 30 років, які не брали шлюбу, мали право бути спадкоємцями тільки за заповітом.

34. Особи, які перебували в шлюбі, але не мали дітей, могли одержати тільки половину заповіданого майна.

35. Чоловіки вважалися бездітними за наявності хоча б однієї дитини, жінки – двох, а вільновідпущеники – трьох.

36. Укладення шлюбу з чоловічою владою здійснювалось одним із двох способів: виконанням певних релігійних обрядів та внаслідок набувальної давності.

37. Після досягнення 18 років особи мали право на укладання шлюбу.

38. Наявність нерозірваного шлюбу не була перешкодою для укладання нового шлюбу.

39. Якщо вдова не дотрималася траурного строку та вийшла заміж, то шлюб автоматично визнавався недійсним.

40. Споріднення по прямій низхідній лінії не було перешкодою для укладання шлюбу.

41. Свекор мав право укласти шлюб з невісткою за умови, що вона стала вдовою.

42. Шлюб припиняється у зв'язку зі смертю одного з членів подружжя, розлученням або відмовою від шлюбу.

43. Якщо чоловік потрапляв у полон, шлюб не припинявся.

44. Правовідносини подружжя мали виключно майновий характер.

45. При шлюбі з чоловічою владою дружина мала юридичну самостійність.

46. При шлюбі з чоловічою владою чоловік мав право продати свою дружину тільки за згодою її батька.

47. При шлюбі з чоловічою владою все майно, яке дружина набувала за час шлюбу, переходило у власність чоловіка, крім спадщини.

48. При шлюбі без чоловічої влади дружина не зберігала правовий статус, який мала до вступу в шлюб.

49. При шлюбі без чоловічої влади дружина мала право самостійно володіти, користуватися і розпоряджатися майном тільки за згодою чоловіка.

50. Єдиний правочин, який мали право укладати подружжя при шлюбі без чоловічої влади, був договір дарування.

51. Подружжя мали право подавати будь-які позови один до одного.

52. Придане – це майно, яке передає чоловік своїй майбутній дружині під час заручин.

53. Придане після укладання шлюбу залишалось у власності дружини.

54. Дошлюбне дарування – це передання майна з боку батька нареченої нареченому у зв'язку з майбутнім шлюбом.

55. Дружина у випадку безпідставного розлучення зі свого боку залишає за собою придане.

56. При розірванні шлюбу з вини чоловіка дружина мала право вимагати або придане, або майно як дошлюбне дарування.

57. У римському суспільстві не підтримували таке явище, як батьківська влада.

58. На дітей, народжених у конкубінаті, поширювалася батьківська влада.

59. Батьком дитини вважали того, на кого вкаже жінка.

60. Узаконення – це встановлення батьківської влади над чужими дітьми, які народжені поза шлюбом.

61. Усиновлення – це встановлення батьківської влади над своїми дітьми, із якими батько кровними узами не пов'язаний.

62. Арогація – узаконення осіб свого права.

63. Адопція – узаконення осіб чужого права.

64. Усиновлені та узаконені особи повністю прирівнювалися до народжених у шлюбі, але позбавлялися права на спадкування за законом.

65. Батьківська влада припинялася тільки внаслідок смерті дитини.

66. Еманципація – звільнення з-під батьківської влади внаслідок смерті батька.

67. Влада батька над дітьми не була безмежною.

68. Мати, як і батько, мала владу над своїми дітьми.

69. У шлюбі з чоловічою владою мати спадкувала нарівні з дітьми після смерті чоловіка.

70. Дітям дозволялося притягати до суду мати без дозволу магістрату.

### 3. Оберіть правильну відповідь.

1. *Хто входив до складу давньоримської сім'ї, крім домовладки?*
  - а) дружина, діти, раби, близькі друзі;
  - б) декілька дружин, діти та їхні нащадки;
  - в) дружина, діти та їхні нащадки, інші родичі, раби;
  - г) лише дружина, діти і їхні нащадки.
  
2. *Яким терміном у давні часи позначали сукупність усього майна, дітей, рабів та іншої робочої сили?*
  - а) testamentum;
  - б) familia;
  - в) caput;
  - г) persona.
  
3. *Як називали сім'ю, що базується на підпорядкуванні владі домовладки?*
  - а) агнатська;
  - б) патріархальна;
  - в) арогатська;
  - г) когнатська.
  
4. *Який ступінь споріднення за боковою лінією мали рідні брат і сестра?*
  - а) агнати II ступеня;
  - б) агнати III ступеня;
  - в) агнати IV ступеня;
  - г) агнати V ступеня.
  
5. *Хто були родичами за прямою висхідною лінією?*
  - а) батько, діти, прадід;
  - б) мати, онуки, бабуся;
  - в) батько, дід, мати;
  - г) діти, онуки, правнуки;
  
6. *Брати і сестри, які мали спільну матір, але різних батьків, називалися:*
  - а) зведені;
  - б) єдиноутробні;
  - в) споріднені;
  - г) єдинокровні.
  
7. *Брати і сестри, які мали спільного батька, але різних матерів, називалися:*
  - а) зведені;
  - б) єдиноутробні;
  - в) споріднені;
  - г) єдинокровні.

8. *Конкубінат – це:*  
А) набуття відповідного статусу дитиною, яка народжена в шлюбі перегринів;  
Б) шлюбні відносини між рабами;  
В) фактичні шлюбні відносини осіб, які не могли укласти законний римський шлюб;  
Г) встановлення батьківської влади над власними дітьми, але народженими поза шлюбом.

9. *Яким ще словом називали батька сім'ї?*  
а) жрець;  
б) домовладика;  
в) старійшина;  
г) володар.

10. *Хто ставав носієм влади після смерті батька?*  
а) дружина;  
б) повнолітня дочка;  
в) повнолітній син;  
г) онуки.

11. *Яка кількість видів законного шлюбу відома в Римі?*  
а) 5;  
б) 2;  
в) від 7 і більше;  
г) не можливо встановити.

12. *Що застосовували до людей за самовільне розлучення?*  
а) санкції;  
б) вигнання;  
в) суд;  
г) 50 ударів батоном кожному з подружжя.

13. *Що не є умовою вступу до шлюбу?*  
а) воля осіб;  
б) досягнення шлюбного віку;  
в) наявність близького споріднення;  
г) відсутність зареєстрованого шлюбу.

14. *Жалобний строк тривав:*  
А) 3 місяці;  
Б) 9 місяців;  
В) 10 місяців;  
Г) 12 місяців.

15. *Шлюбний вік для жінок:*  
а) 12 років;



- б) 14 років;
- в) 17 років;
- г) 18 років.

16. *Шлюбний вік для чоловіків:*

- а) 12 років;
- б) 14 років;
- в) 15 років;
- г) 16 років.

17. *За чиєю вказівкою було заборонено безпричинне розірвання шлюбу?*

- а) Августа;
- б) Каракала;
- в) Ульпіана;
- г) Юстиніана.

18. *Давньоримська сім'я будувалася за принципом підпорядкування:*

- а) дружині;
- б) кабальному;
- в) главі сімейства;
- г) претору.

19. *У законному римському шлюбі мали право перебувати:*

- а) громадяни риму;
- б) вільні особи;
- в) громадяни риму та латини;
- г) латини.

20. *Встановлення батьківської влади над власними дітьми, народженими в конкубінаті, називалося:*

- а) узаконення;
- б) адопція;
- в) арогація;
- г) емансипація.

21. *Укладення шлюбу з чоловічою владою відбувалося:*

- а) шляхом манципації; через набувальну давність;
- б) через набувальну давність; за рішенням суду;
- в) за згодою домовладки; шляхом манципації;
- г) шляхом манципації; через набувальну давність; здійсненням певних релігійних обрядів.

22. *Усиновлення осіб свого права називалося:*

- а) адопція;
- б) арогація;

- в) манципація;
- г) емансипація.

23. *Усиновлення осіб чужого права називалося:*

- а) адопція;
- б) арогація;
- в) манципація;
- г) емансипація.

24. *Звільнення з-під батьківської влади поза волею батька дозволялося:*

- а) якщо син проживає з жінкою в конкубінаті;
- б) якщо дочка уклала шлюб без згоди батька;
- в) якщо син досягнув повноліття і вступив з дозволу батька на службу в легіон;
- г) у разі досягнення сином повноліття, створення власного дому, сім'ї та господарства.

25. *Що таке сім'я?*

- а) це базоване на шлюбі чи кровному спорідненні об'єднання осіб;
- б) проживання групи людей на одній території;
- в) проживання наодинці;
- г) проживання з невідомою людиною.

26. *Хто вважався батьком для дитини?*

- а) той, на кого вказує шлюб;
- б) біологічний батько;
- в) той, кого обере мати;
- г) той, кого обере дитина через 14 років.

27. *Кровні родичі:*

- а) мати;
- б) невістка;
- в) зведена сестра;
- г) зять.

28. *Встановлення батьківської влади над чужими дітьми, народженими у конкубінаті, називалося:*

- а) узаконення;
- б) адопція;
- в) арогація;
- г) усиновлення.

29. *У найдавніші часи не мали права перебувати у шлюбі родичі за боковою лінією до \_\_\_\_\_ ступеня споріднення.*

- а) 6-го;

- б) 3-го;
- в) 4-го;
- г) 5-го.

30. *Майно, набуто дітьми, автоматично ставало власністю:*

- а) братів;
- б) батька;
- в) матері;
- г) дітей.

## ТЕМА 5. РЕЧОВЕ ПРАВО ДАВНЬОГО РИМУ

### 1. Розкрийте поняття.

Речове право, особисте право, абсолютний характер речового права, відносний характер речового права, необмежена віндикація, річ, безтілесна річ, манципна річ, неманципна річ, тілесна річ, безтілесна річ, рухома річ, нерухома річ, речі в обігу, речі, вилучені з обігу, публічна річ, приватна річ, родова річ, індивідуально-визначена річ, подільна річ, неподільна річ, споживча річ, неспоживча річ, проста річ, складна річ, природні плоди, цивільні плоди, доходи, майно, сукупність прав і обов'язків.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Якщо спір виникав з приводу дії, то подавався речовий позов.
2. Якщо спір виникав з приводу права на річ, то подавався особистий позов.
3. Римське приватне право своїми об'єктами визнавало речі або ідеї.
4. Об'єкт речового права – право вимоги здійснювати певні дії, об'єкт зобов'язального права – річ.
5. До зобов'язального права належать такі правові інститути: володіння, право власності, сервітути, інші права на чужі речі (емфітевзис, суперфіцій, заставне право).
6. Речове право об'єднує договірне право, деліктне право та інші зобов'язання, що виникають з позадоговірних правомірних дій.
7. Речові права відрізняються відносним характером.
8. Порушником зобов'язального права може виявитися кожен.
9. Зобов'язально-правові відносини мають абсолютний характер.
10. Відповідач за особистим позовом завжди невідомий.
11. Більшість речових прав обмежені строками.
12. Право власності набувається на певний строк.
13. Особисті сервітути не обмежені часом.
14. Зобов'язально-правові відносини не є тимчасовими відносинами.
15. Зміст речових прав встановлюється договором.
16. Необмежена віндикація означає, що власник міг вимагати річ від кожного, у кого вона перебувала, крім випадку, коли власник її загубив.
17. Поділ речей на манципні і неманципні вироблено сучасною цивілістичною наукою.
18. Суть манципації полягала у засвідченні запрошеними свідками факту переходу права власності на особливо важливі речі від набувача до відчужувача.
19. Товаром може бути тільки об'єкт, який є наявним на момент укладання договору.
20. Тілесні речі не мали матеріальної субстанції.
21. До неманципних речей відносили землю, рабів.
22. Для відчуження манципних речей не вимагалось проведення манципації.

23. Речі, що мали матеріальну субстанцію, називалися безтілесними.
24. Право спадкування, сервітути належать до тілесних речей.
25. Речі, які можна пересувати в просторі, називають нерухомими.
26. Якщо певна річ є об'єктом права приватної власності, то вона вважається такою, що вилучена з обігу.
27. Вилученими з обігу речами вважалися робоча худоба, сервітути.
28. Якщо для власника були важливі індивідуальні ознаки, то річ визнавалася родовою.
29. До родових речей належали: скульптура, предмет мистецтва та ін.
30. До вилучених з обігу речей належали всі приватні речі.
31. Речі божественного права не вважалися вилученими з обігу.
32. До індивідуально-визначених речей відносили речі, що мали одиниці виміру і яких в природі існує багато.
33. Раб, який мав якийсь талант, визнавався родовою річчю.
34. Ризик випадкової втрати родової речі завжди несе власник.
35. Подільна річ при її поділі втрачала своє господарське призначення.
36. Неподільна річ, яка належала двом співвласникам, ділиться в натурі порівну.
37. Споживні речі в процесі їх використання фізично не зникали.
38. Гроші належать до неспоживних речей.
39. Предметом договору позики могли бути як споживні, так і неспоживні речі.
40. Складні речі склалися з простої матеріальної субстанції.
41. За формою існування речі бувають простими та складними.
42. За можливістю поділу речі бувають рухомі та нерухомі.
43. За належністю речей до предмета релігійного культу існують родові та індивідуально-визначені речі.
44. За структурою речі бувають в обороті та нерухомі.
45. За цінністю та необхідними формальностями для відчуження речі бувають простими та складними.
46. Зобов'язальні права за своїм обсягом ширші, ніж речові.
47. Види побічних речей: манципні та неманципні.
48. Земельні ділянки вважалися неподільними.
49. Речі, що складаються з однієї матеріальної субстанції, є складними.
50. Відсотки, одержані за договором позики, належать до природних плодів.
51. До складу майна входили виключно права без боргів.
52. Незібраний врожай, робочу худобу, сільськогосподарський інвентар відносили до рухомих речей.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

*1. Яким характером вирізняється речове право?*

- a) абсолютним;

- б) відносним;
- в) в'їндікаційним.

2. Які з перелічених речових прав мають обмеження строками?

- а) особисті сервітути;
- б) володіння;
- в) земельні сервітути.

3. Чим зумовлюється зміст зобов'язального права?

- а) законом;
- б) договором;
- в) в'їндікацією.

4. Певна частина природи, що є якоюсь цінністю для її володільця, – це:

- а) річ;
- б) товар;
- в) земля.

5. Об'єкт, який у момент продажу в природі ще не існував:

- а) товар;
- б) річ;
- в) безтілесні речі.

6. Рухомі речі – це:

- а) речі, які можна було пересувати в просторі;
- б) речі, до яких не можна було доторкнутися;
- в) найцінніші речі в господарстві.

7. Хто міг володіти, користуватися та розпоряджатися річчю?

- а) власник;
- б) наймач;
- в) патрон.

8. Об'єктом зобов'язального права є:

- а) річ;
- б) дія;
- в) характер.

9. Будинок, земельна ділянка, скульптура, картина – ці речі за ступенем індивідуалізації є:

- а) індивідуально-визначеними речами;
- б) родовими речами;
- в) вилученими речами з обігу.

10. За можливістю поділу речі можуть бути:

- а) подільними та неподільними;
- б) індивідуально-визначеними та родовими;
- в) рухомими та нерухомими.

11. Якщо для власника речі були цінними не родові ознаки, а індивідуальні ознаки речі, то така річ називалася:

- а) споживчою;
- б) неспоживчою;
- в) індивідуально-визначеною.

12. За структурою речі поділяються на:

- а) прості й складні;
- б) подільні й неподільні;
- в) неспоживчі й споживчі.

13. Що складалося з активу і пасиву, з вимог і боргів?

- а) майно;
- б) доход;
- в) річ.

14. Будинок, корабель, віз – ці речі належать до:

- а) речей штучного утворення;
- б) речей однієї матеріальної субстанції;
- в) речей божественного права.

15. Речі, які служили людям тривалий час без втрати свого господарського призначення, вважалися:

- а) неспоживчими;
- б) споживчими;
- в) майновими.

16. Чим зумовлюється зміст абсолютного права?

- а) законом;
- б) договором;
- в) віндикацією.

17. Скільки осіб мають право на власність при поділі майна?

- а) лише одна;
- б) усі члени родини власника;
- в) кожна особа, яка є власником.

18. Подільними речами є речі, які:

- а) можна поділити в будь-який спосіб, і вони не втрачають свого господарського призначення;
- б) можна поділити тільки навпіл;

в) можна поділити тільки навпіл, і вони не втрачають своєї господарської вартості, але втрачають своє призначення.

*19. Речі, що в процесі їх використання фізично зникають, називаються:*

- а) неспоживчими;
- б) використаними;
- в) споживчими.

*20. Хто несе ризик випадкової загибелі речі?*

- а) кожна особа;
- б) власник;
- в) держатель речі.

*21. До родових речей належать речі, які:*

- а) були власністю певної родини;
- б) мали одиниці виміру;
- в) передавалися з покоління в покоління.

*22. Індивідуально-визначеними речами є:*

- а) речі, яких в природі існує багато, та вони є єдиними у своєму роді;
- б) речі, які є унікальними у своєму роді;
- в) речі, які є власністю певної особи.

*23. Речі, що мали матеріальну субстанцію, називалися:*

- а) тілесними;
- б) матеріальними;
- в) реальними.

*24. Якщо певна річ могла бути об'єктом права приватної власності і предметом правочинів між будь-якими особами, то вона:*

- а) була вилучена з обігу;
- б) перебувала в обігу;
- в) була обмежена в обігу.

*25. Чи має право заставодержатель, витребувати річ для звернення на неї стягнення, якщо заставодавець продав предмет застави третій особі?*

- а) так;
- б) ні;
- в) так, за певних умов.

*26. Найважливішим і суто римським розмежуванням речей на окремі види був їх поділ на:*

- а) подільні та неподільні;
- б) манципні та тілесні;
- в) манципні та неманципні.



27. Як вирішувався спір, що виникав між співвласниками щодо поділу подільної речі?

- а) річ у натурі ділилася між власниками;
- б) річ у натурі залишалася тільки одному власнику;
- в) річ продавали, а отримані кошти ділили порівну між співвласниками.

28. До речового права римське приватне право відносило такі правові інститути:

- а) володіння, право власності, сервітути;
- б) емфітевзис, суперфіцій, заставне право;
- в) усі твердження є правильними.

29. До яких речей відносили незібраний врожай, робочу худобу, сільськогосподарський інвентар?

- а) до рухомих речей;
- б) до подільних речей;
- в) до нерухомих речей.

30. Плоди, вирощені природою, тобто самою річчю, називалися:

- а) цивільними;
- б) незалежними;
- в) природними.

## ТЕМА 6. ВОЛОДІННЯ

### 1. Розкрийте поняття.

Володіння, приватне володіння, право приватної власності на землю, фактичне володіння річчю, усвідомлений обман, володільницька воля, похідне володіння, прекарій, секвестр, добросовісне незаконне володіння, недобросовісне незаконне володіння, первісний спосіб набуття права власності, похідний спосіб набуття права власності, посесорний захист права власності, петиторний захист права власності, інтердикт, рекуператорні інтердикти, публіціанський позов.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Поняття «володілець» та «власник» є тотожними.
2. Фактичне володіння річчю може бути базоване тільки на праві.
3. Володіння втрачалось, якщо власник передавав річ у тимчасове користування іншій особі.
4. Фактичне володіння річчю від імені іншої особи є володінням.
5. Держання – це фактичне панування над річчю, поєднане з наміром вважати її своєю.
6. Володіння – це фактичне панування над річчю без наміру вважати її своєю.
7. Володіння поділяється на своє та не своє.
8. Прекарій – це надання власником свого майна іншим особам з певною метою у безоплатне користування.
9. Секвестр – це передання спірної речі у володіння певній особі до вирішення спору в суді.
10. Помилкове володіння – це ситуація, яка полягає в тому, що володілець, який фактично володіє річчю, вважає і ставиться до неї як до своєї, але не має права володіти нею.
11. Помилкове володіння поділяється на добросовісне і недобросовісне.
12. Незаконне недобросовісне володіння має місце тоді, коли володілець не знав і не міг знати, що володіє чужою річчю і не має права володіти нею.
13. Якщо володілець знав або мав би знати, що не має права на володіння певною річчю, то таке володіння буде незаконним добросовісним.
14. Захоплення речей, які нікому не належать, відносять до похідних способів набуття володіння.
15. Способи набуття володіння поділялися на первісні і другорядні.
16. Якщо річ є манципною, але не була дотримана процедура манципації, то покупець визнавався незаконним недобросовісним володільцем.
17. Заволодіння чужою річчю проти волі власника визнається усвідомленим незаконним володінням.
18. Володіння не припинялося, якщо володілець переставав вважати річ своєю.
19. Якщо хтось має сумніви стосовно того, що особа правовірно володіє

рiччю, то такий володiлець речi повинен доводити законнi пiдстави свого володiння.

20. Володiльницький та iнтердиктний захист володiння – це рiзнi поняття та рiзнi способи захисту володiння.

21. Якщо вимагалoся доведення права володiння у певної особи, то такий захист називався посесорним.

22. Якщо не вимагалoся доведення права володiння у певної особи, то такий захист називався петиторним.

23. За петиторним способом захисту володiння обов'язок доведення володiння був на сторонi, яка не визнавала права володiння.

24. Посесорним захистом користувалися тiльки власники.

25. Суд здiйснював захист володiння.

26. Iнтердикт – це рiшення суду про припинення самоправства.

27. Для виконання iнтердикту заборонялося використовувати припис.

28. Види iнтердиктiв для повернення втраченого володiння називалися публiцианськими, рекуператорними.

29. Рекуператорний позов використовувався для захисту добросовiсного володiння.

### **3. Оберiть правильну вiдповiдь.**

*1. Володар – це:*

- а) фактичний володiлець речi;
- б) людина, яка має право на рiч, але не володiє нею;
- в) людина, яка має право на чужi речi.

*2. Скiльки було елементiв володiння?*

- а) 1;
- б) 2;
- в) 3.

*3. Держання – це*

- а) фактичне володiння рiччю, поєднане з наміром вважати її своєю;
- б) фактичне володiння рiччю без права вважати її своєю;
- в) неволодiння рiччю, але видавання її за свою.

*4. Володiння подiляється на:*

- а) законне i незаконне;
- б) визнане та невизнане;
- в) жоден з варiантiв.

*5. Секвестр – це:*

- а) надання власником з певною метою свого майна iншим особам у тимчасове i безоплатне користування;
- б) оренда речi;
- в) передача речi третiй особi на зберiгання до вирiшення спору.

6. *Незаконне володіння поділяється на:*

- а) добросовісне та недобросовісне;
- б) осуджене та неосуджене;
- в) визнане та невизнане.

7. *Захист володіння засобами преторських інтердиктів – це:*

- а) володарський захист;
- б) посесорний захист;
- в) захист заставного права.

8. *Той, хто знайшов загублену річ, є:*

- а) власником;
- в) держателем;
- г) володарем.

9. *Особливість інтердиктного засобу захисту володіння:*

- а) вимагалось довести лише факти володіння і його порушення;
- б) справа розглядалася без присутності сторін;
- в) допускалось лише посилення на право.

10. *Як латинською позначається володіння?*

- а) possessio;
- б) tabellio;
- в) tutela.

11. *Володіння буває:*

- а) фактичне;
- б) титульне та безтитульне, законне та незаконне;
- в) довільне.

12. *Особливі форми захисту права володіння:*

- а) позови;
- б) преторські інтердикти (заборони);
- в) заяви.

13. *Скільки способів набуття володіння виділяли за римським правом?*

- а) два;
- б) три;
- в) шість.

14. *Які є способи набуття володіння за римським правом?*

- а) історичні та законні;
- б) первісні та похідні;
- в) першорядні та другорядні.

15. *Право володіння означає, що:*

- а) власник може довільно володіти річчю;
- б) власник може фактично володіти річчю;
- в) власник може мати право на річ.

*16. Що з переліченого виникло раніше у Римі?*

- а) володіння;
- б) приватна власність;
- в) права на чужі речі.

*17. Віндикація – це:*

- а) витребування своєї речі володіючим невластником від неволодіючого власника;
- б) витребування своєї речі неволодіючим власником від володіючого невластника;
- в) втрата речі.

*18. Підставами виникнення права володіння є:*

- а) панування над річчю, що має юридичні підстави;
- б) будь-яке фактичне панування над річчю;
- в) панування над річчю з наміром вважати її своєю.

*19. Позов неволодіючого власника до володіючого невластника називається:*

- а) віндикаційним;
- б) негаторним;
- в) прогібіторним.

*20. Інтердикти для повернення втраченого володіння називалися:*

- а) рекуператорними;
- б) публіціанськими;
- в) віндикаційними.

## ТЕМА 7. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

### 1. Розкрийте поняття.

Власність, відносини власності, специфікація, зміст права власності, право приватної власності, абсолютне право, квірити, право спільної власності, способи набуття права власності, титули набуття, первісний спосіб набуття права власності, похідний спосіб набуття права власності, віндикація.

### 2. виправте смислову помилку.

1. Історично спочатку власник мав такі правомочності: право володіння; право користування; право одержувати прибутки.

2. З розвитком вчення про власність за власником визнавалися такі правомочності: право власності, право користування, право захисту.

3. Власник, який передавав право володіння на певну річ іншій особі, втрачав право власності на цю річ.

4. Якщо власник передавав право володіння на певну річ іншій особі, то ця особа здійснювала володіння від свого імені.

5. Наймач не може захищатися від посягань третіх осіб на річ, передану йому в найм.

6. Носіння речі не розглядається як реалізація права користування.

7. Межі реалізації права користування законом не передбачалися.

8. При реалізації права користування власник повинен був задовольняти тільки свої власні потреби.

9. Власник міг робити зі своєю річчю все, що прямо дозволено законом.

10. Передача речі іншій особі у найм не позбавляла власника права користування річчю.

11. Право розпорядження – це право вживати (споживати) річ.

12. Здійснення права розпоряджатися річчю може суперечити закону, якщо це не шкодить інтересам власника.

13. Право розпорядження річчю не можна передавати іншим особам.

14. Право власності є подільним.

15. Право власності належить до відносних прав.

16. Носіями квіритської власності були колони.

17. Формою набуття права квіритської власності були будь-які, крім манципації.

18. Квіритська власність мала загальнодержавний характер.

19. Преторська та бонітарна власність – це різні види власності за своїм змістом.

20. Для захисту преторської власності застосовували публічний позов.

21. Для захисту власності перегринів зверталися до суду з позовом.

22. Об'єктом провінційної власності були раби.

23. У цивільному обороті власники провінційних земель користувалися цивільним правом.

24. Може бути кілька прав власності на одну й ту саму річ.
25. Одне право власності на одну і ту саму річ не може належати кільком особам.
26. Право спільної власності – це право власності на певну сукупність майна.
27. Ідеальна частка в праві власності на річ завжди збігалася з реальною часткою.
28. Кількість співвласників у праві спільної власності – два.
29. Переважне право на придбання відчужуваної одним із співвласників частки у праві спільної власності належить найближчим родичам.
30. Кожний із співвласників правомочний вимагати розділу спільної власності лише після спливу п'ятирічного строку володіння спільною річчю.
31. Юридичні факти, які є правовою основою виникнення права власності, називалися розпорядженнями.
32. Юридичні факти, з настанням яких виникає право власності у конкретної особи, називаються юридичними документами.
33. Способи набуття права власності поділялися на первісні і другорядні.
34. Похідний спосіб набуття права власності полягає в тому, що право власності виникає вперше або проти волі колишнього власника.
35. Первісний спосіб набуття права власності полягає в тому, що право власності переходить від однієї особи до іншої за їхньою взаємною волею.
36. Переробка речей належить до похідних способів набуття права власності.
37. Договір є основним первісним способом набуття права власності.
38. Присвоєння нічийних речей є похідним способом набуття права власності.
39. Власником скарбу, незалежно від того, хто його знайшов, ставала держава.
40. Переробка речі та специфікація – це різні способи набуття права власності.
41. Історично спочатку набути право власності за давністю могли тільки латини, і лише на неманципні речі.
42. Строк давності для набуття права власності встановлювався в розмірі п'яти років для рухомих речей
43. Строк давності для набуття права власності встановлювався в розмірі десяти років для нерухомих речей.
44. Незаконний володілець не міг набути права власності за давністю володіння.
45. Якщо строк володіння річчю переривався, це не було перешкодою для набуття права власності за набувальною давністю.

46. Крадені речі могли переходити у власність за давністю володіння після спливу 30 років добросовісного незаконного володіння.
47. Для виникнення права власності на річ достатньо було укласти договір.
48. При манципації могли бути присутні свідки у кількості не більше трьох.
49. До речових позовів відносять негаторний і публіціанський.
50. Індикація – це витребування своєї речі неволодіючим власником від володіючого невластника.
51. Позивачем за віндикаційним позовом є фактичний володілець речі.
52. Відповідачем за віндикаційним позовом є власник речі.
53. Відповідальність за віндикаційним позовом полягала в обов'язку відповідача сплатити штраф у потрійному розмірі від вартості спірної речі.
54. Добросовісний набувач за віндикаційним позовом не зобов'язаний був повертати прирощення до речі.
55. Недобросовісний набувач за віндикаційним позовом мав право залишити собі спірну річ, проте був зобов'язаний повернути всі прирощення до неї за весь період володіння.
56. Добросовісний набувач за віндикаційним позовом мав право на відшкодування необхідних витрат та витрат розкоші.
57. Недобросовісний набувач за віндикаційним позовом мав право лише на відшкодування корисних витрат.
58. Публіціанський позов застосовувався для усунення перешкод, що заважали власнику нормально здійснювати своє право власності.
59. Відповідальність за негаторним позовом полягала в обов'язку порушника припинити правомірні дії.
60. Негаторний позов введений претором для захисту бонітарної власності.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

1. *До повноважень власника не належить:*

- а) право володіння;
- б) право користування;
- в) право розпорядження;
- г) право відшкодування.

2. *Право володіння – це:*

- а) забезпечена законом можливість мати у себе певну річ, утримувати її у своєму господарському віданні;
- б) можливість, яка забезпечена законом і яка дозволяє утримувати річ деякий час;
- в) правомочність власника, яка полягає в тому, що власник самостійно не може володіти своєю річчю.



3. *Право користування – це:*
- а) забезпечена законом можливість власника вилучати з речі її корисні якості, але не доходи;
  - б) забезпечена законом можливість власника вилучати з речі її корисні якості, одержувати доходи та прирощення від неї;
  - в) право обмеженого користування;
  - г) право одержувати доходи з речі.
4. *Право особи володіти, користуватися і розпоряджатися річчю згідно зі своїми інтересами – це:*
- а) право відшкодування;
  - б) право володіння;
  - в) право приватної власності;
  - г) право користування.
5. *Право власності та його захист речовими позовами є:*
- а) абстрактним;
  - б) абсолютним;
  - в) недійсним;
  - г) тимчасовим.
6. *Квіритська власність:*
- а) була лише римською, національною, мала замкнутий характер, кастові риси;
  - б) була в усіх країнах та мала кастові риси;
  - в) була лише римською та мала незамкнутий характер;
  - г) була в усіх країнах та мала незамкнутий характер.
7. *Юридичні факти, які є правовою підставою виникнення права власності, – це:*
- а) титули набуття;
  - б) татемі набуття;
  - в) первісне набуття;
  - г) систематичне набуття.
8. *Римське право поділяло всі способи набуття права власності на:*
- а) обжиті та первісні;
  - б) похідні та непохідні;
  - в) нові та старі;
  - г) первісні і похідні.
9. *Факти, з настанням яких виникає право власності у конкретної особи, дістали назву:*
- а) засобів права власності;
  - б) набуття права користування;

- в) способів набуття права власності;
- г) способу володіння.

10. Який спосіб набуття права власності не є похідним?

- а) купівля-продаж;
- б) позика;
- в) реквізиція;
- г) міна.

11. Переробка речей та конфіскація є \_\_\_\_\_ способом набуття права власності:

- а) первісним;
- б) обжитим;
- в) похідним;
- г) старим.

12. У чому полягає похідний спосіб набуття права власності?

- а) право власності не може переходити від однієї особи до іншої;
- б) право власності переходить від однієї особи до іншої за їхньою взаємною волею, за їхнім бажанням;
- в) право власності переходить від однієї особи до іншої за згодою однієї особи;
- г) власність інколи переходить від однієї особи, та зазвичай такого не буває.

13. Присвоєння нічийних речей обґрунтувалося принципом, проголошеним ще Законом XII таблиць, який полягав у тому, що:

- а) нічия річ слідує за тим, хто її першим захопив;
- б) нічийна річ принесе нещастя;
- в) нічия річ слідує за тим, хто щасливий;
- г) річ, яка загублена та знайдена, принесе прибуток.

14. Манципація – це:

- а) більш проста, легка і доступна форма перенесення права;
- б) спосіб виготовлення нових речей;
- в) символічний акт, за яким у присутності 5 свідків і вагаря проходила фактична передача речі відчужувачем набувачу;
- г) особливий правовий статус, що визначався для скарбу.

15. Віндикаційний позов – це:

- а) спосіб спростування клевети;
- б) звинувачення про здійснення нападу на людину;
- в) спосіб захисту неволодіючого власника;
- г) спосіб оголошення про застосування сили.

16. Цивільно-правові засоби захисту права власності поділялися на:

- а) речово-правові, зобов'язально-правові;

- б) зобов'язально-правові, сімейно-правові;
- в) речово-правові, публічно-правові;
- г) зобов'язально-правові, віндикаційно-правові.

17. *Віндикаційний позов, негаторний позов, публіціанський позов є способами захисту права власності:*

- а) зобов'язально-правовими;
- б) сімейно-правовими;
- в) речово-правовими;
- г) публічно-правовими.

18. *Який позов застосовувався для усунення перешкод, що заважали власнику нормально здійснювати своє право власності?*

- а) негаторний позов;
- б) публіціанський позов;
- в) віндикаційний позов;
- г) інтердиктний позов.

19. *Який позов введений претором для захисту преторської власності?*

- а) віндикаційний позов;
- б) негаторний позов;
- в) публіціанський позов;
- г) інтердиктний позов.

20. *Поглинення однієї речі іншою так, що їх не можна розділити, – це:*

- а) з'єднання речей;
- б) змішування речей;
- в) поступка права;
- г) передача.

21. *Традиційно вважалося, що римський власник має такі правомочності:*

- а) право володіння, право захисту;
- б) право користування, право розпорядження;
- в) право володіння, право захисту, право користування, право розпорядження, право одержувати прибутки;
- г) право володіння, право захисту, право користування, право одержувати прибутки.

22. *Яка правомочність власника з часом відпала?*

- а) право володіння;
- б) право розпорядження;
- в) право користування;
- г) право захисту.

23. Що заборонено при користуванні річчю?

- а) вилучати корисні якості речі;
- б) передавати річ у найм;
- в) користуватися річчю всупереч закону;
- г) здавати річ в оренду.

24. За яким договором власник тимчасово позбавлявся права користування своєю річчю, не одержуючи натомість нічого?

- а) найму;
- б) позички;
- в) купівлі-продажу;
- г) ренти.

25. Яким шляхом не може бути здійснене відчуження права власності?

- а) дарування;
- б) продаж;
- в) міна;
- г) крадіжка.

26. Хто міг змінити ставлення людини до її власності?

- а) тільки сама людина;
- б) люди, які її оточували;
- в) держава;
- г) той, кому передали право посідання.

27. Встановлення права власності на неманципні речі відбувалося:

- а) шляхом укладення письмового договору;
- б) шляхом включення речі в заповіт;
- в) шляхом простої передачі речі відчужувачем набувачеві;
- г) з дотриманням певних обрядів у присутності 5 свідків.

28. Речами, що приносять цивільні плоди, є:

- а) тварини, що приносять приплід;
- б) дерева, що плодоносять, і тварини, що приносять приплід;
- в) дерева, що плодоносять;
- г) земля, за яку платять орендну плату.

29. Основним засобом захисту права власності є:

- а) віндикаційний позов;
- б) власницький інтердикт;
- в) публіціанський позов;
- г) преторський едикт.

30. Що не належало до первісних способів набуття права власності?

- а) дарування;

- б) конфіскація;
- в) специфікація;
- г) реквізиція.

## ТЕМА 8. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ

### 1. Розкрийте поняття.

Права на чужу річ, сервітут, сільський сервітут, міський сервітут, особистий сервітут, узус, узуфрукт, квазіузуфрукт, емфітевзис, вектигальний позов, суперфіцій, застава, заставне право, фидуціарна угода, ручний заклад, іпотека.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Сутність прав на чужі речі полягає в тому, що суб'єкт цього права має змогу володіти чужою річчю без права користування нею.

2. Римське приватне право знало два види прав на чужі речі: а) сервітуту; б) емфітевзис і суперфіцій.

3. Найдавнішим правом на чужі речі є заставне право.

4. Заставне право є правом користування чужою річчю.

5. Право власності обмежує право на чужі речі.

6. Право власності користується пріоритетом перед правом на чужі речі.

7. Земельна ділянка, яка обслуговувала сусідню земельну ділянку, називалася пануючою.

8. Якщо змінювався власник пануючої земельної ділянки, сервітут не зберігався.

9. Якщо змінювався власник обслуговуючої земельної ділянки, сервітут не зберігався.

10. Сервітут – це зобов'язальне право користування чужою річчю в одних або кількох відносинах.

11. За змістом сервітутне право було досить широким.

12. Головною особливістю земельних сервітутів є те, що їх предметом був скарб.

13. Земельні сервітутути поділялися на приватні та публічні.

14. Якщо предметом сервітуту була земля сільськогосподарського призначення, то і сервітут був приватним.

15. Якщо право користування чужою землею було спрямоване на міську землю, то і сервітут був публічним.

16. Земельний сервітут передбачає тимчасове користування земельною ділянкою.

17. Зміна суб'єктів сервітутного права припиняла дії сервітутів.

18. Сервітутні права не підлягали поділу.

19. Земельні сервітутути обмежувалися певними строками.

20. Земельні сервітутути могли відчужуватися будь-яким способом, крім передання їх у спадок.

21. Земельний сервітут міг бути окремим об'єктом правочинів.

22. До міських земельних сервітутів відносили право проходу пішки, проїзду верхи на коні або на носилках.

23. Сервітутути на право користування чужою річчю або майном в

інтересах конкретної юридичної особи дістали назву приватних.

24. Особисті сервітути не обмежувалися певними строками.
25. Особисті сервітути відрізнялися від земельних тільки об'єктом та суб'єктом.
26. Особисті сервітути підлягали відчуженню.
27. Узуфрукт – це зобов'язальне право певної особи користуватися і вилучати прибутки з чужої неспоживчої речі без зміни її субстанції.
28. Узуфрукт міг відчужуватися.
29. Узуфрукт після смерті узуфруктуарія переходив у спадщину.
30. Узуфруктуарій не мав права змінювати річ, крім її поліпшення.
31. Як правило, узуфрукт встановлювався договором.
32. Узус – це речове право користування чужою річчю з правом отримання прибутків.
33. Узуфруктуарій міг лише користуватися чужою річчю, проте не мав права на плоди від неї.
34. Право користування чужою річчю могло набуватися шляхом погашальної давності.
35. Суперфіцій – це довгострокове, відчужуване і успадковуване право користування чужою землею сільськогосподарського призначення.
36. Максимальний строк емфітевзису – 50 років.
37. За допомогою емфітевзисного контракту виникало право власності на земельну ділянку.
38. Емфітевта не мав права змінювати господарське призначення землі.
39. Емфітевта не мав права встановлювати сервітути на земельну ділянку.
40. Емфітевта для захисту володіння користувався посесорним позовом.
41. Емфітевзис переходив у спадщину тільки за заповітом.
42. Емфітевта сплачував власнику земельної ділянки рентні платежі, а власник земельної ділянки за їх рахунок сплачував податки.
43. Якщо емфітевта понад два роки не сплачував рентні платежі, то емфітевзис припинявся.
44. Емфітевта для захисту своїх прав використовував спеціальний позов – негаторний.
45. Емфітевзис – це довгострокове, відчужуване і успадковуване право користування чужою землею для забудови.
46. Право власності на споруджену будівлю належало суперфіціарію.
47. Суперфіціарій мав право користуватися зведеним на чужій землі будинком чи іншою спорудою на свій розсуд, але не мав права розпоряджатися ними.
48. Суперфіцій обмежувався строком – тисяча років.
49. Договір закладу був договором зі скасувальною умовою.
50. Договір закладу мав акцесорний характер, тобто основний.
51. Застава – це спосіб забезпечення виконання зобов'язання, який встановлює зобов'язальне право заставодержателя на предмет застави.

52. Суть застави полягає в правомочностях володіння та користування чужою річчю.
53. Предмет застави встановлювався після того, як відбулося порушення позадоговірного зобов'язання.
54. Якщо виручки від продажу заставленого майна не було достатньо для погашення боргів, то обов'язок боржника вважався погашеним.
55. У випадку зміни власника предмета застави право продажу застави в разі невиконання боржником зобов'язання за кредитором не зберігалось.
56. Вимога, забезпечена заставою, задовольнялася в останню чергу.
57. Відомі такі форми застави: фідучіарна угода та ручна застава.
58. Найбільш ранньою формою застави є іпотека.
59. Іпотека – це угода, за якою боржник передавав заставодержателю замість одержаних у позику грошей будь-яку річ (предмет застави) у власність.
60. За фідучіарною угодою обов'язок кредитора повернути заставу боржнику був правовим, а не моральним.
61. За фідучіарною угодою кредитор не мав права продавати предмет застави.
62. Пігнус – це фідучіарна угода.
63. Фідучіарна угода – це угода, за якою застава передавалася заставодержателю лише у володіння.
64. При ручному закладі заставодержатель, за загальним правилом, мав право користуватися переданою йому в заставу річчю.
65. При ручному закладі заставодавець не позбавлявся можливості користуватися предметом застави.
66. Найдосконалішою формою заставного права був пігнус.
67. Ручний заклад – це угода, за якою заставодавець не передавав у володіння заставодержателю предмет застави.
68. При іпотеці боржник не зберігав за собою можливість володіти, користуватися, вилучати з речі доходи під час застави.
69. При іпотеці боржник позбавлявся можливості заставляти одну і ту саму річ кілька разів.
70. Заставодавець не мав права продавати предмет застави з метою укладання більш вигідного правочину.
71. У разі продажу застави боржник не був зобов'язаний попередити покупця про продаж предмета застави, оскільки застава переносилася на нового власника.
72. Іпотека не могла бути встановлена за рішенням суду.
73. Заставне право не припинялося у випадку загибелі предмета.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

*1. Сервітут не припинявся:*

- а) внаслідок смерті власника обслуговуючої ділянки;
- б) тривалого невикористання;



- в) відмови суб'єкта від свого права користуватися чужою річчю;
- г) поєднання в одній особі власників пануючої і обслуговуючої ділянок.

2. Римське приватне право знало три види прав на чужі речі:

- а) сервітути; емфітевзис і суперфіцій; заставне право;
- б) сервітути; емфітевзис; заставне право;
- в) сервітути; емфітевзис і суперфіцій; заставне право і манципація;
- г) сервітути; емфітевзис; суперфіцій.

3. Право користування чужою річчю без вилучення плодів від неї – це:

- а) сервітут;
- б) іпотека;
- в) ручна застава;
- г) узус.

4. Найбільш ранньою формою застави є:

- а) іпотека;
- б) сервітут;
- в) ручна застава;
- г) фидуціарна угода.

5. Довгострокова оренда сільськогосподарської землі називалася:

- а) суперфіцієм;
- б) емфітевзисом;
- в) узуфруктом;
- г) сервітутом.

6. Найдосконалішою формою заставного права є:

- а) іпотека;
- б) фидуція;
- в) пігнус (ручний заклад);
- г) хірограф.

7. Значення заставного права полягало:

- а) в наданні права власності на річ, що була передана в заставу;
- б) забезпеченні виконання зобов'язання;
- в) забезпеченні виконання пактів;
- г) наданні права користування річчю, що була надана в заставу.

8. Сервітут (від лат. «servire» – служити, «servitut») являв собою:

- а) речове право користуватися чужим майном;
- б) право власності;
- в) право оперативного управління;
- г) право господарського відання.

9. Не є підставою для виникнення сервітутів:

- а) заповіт;
- б) договір;
- в) сімейні відносини;
- г) судові рішення.

10. Довгострокове, відчужуване і успадковане право користування чужою землею для забудови – це:

- а) суперфіцій;
- б) емфітевзис;
- в) узуфрукт;
- г) сервітут.

11. Заставне право не припиняється у разі:

- а) знищення самої речі;
- б) переходу речі у розряд речей, які вилучаються з цивільного обігу;
- в) виконання основного зобов'язання боржником;
- г) зменшення вартості заставленої речі.

12. Форма застави, при якій закладена річ залишалася в боржника, – це:

- а) фідучія;
- б) іпотека;
- в) ручна застава;
- г) нексум.

13. Нексум, відповідно до Закону XII таблиць, – це:

- а) застава, предметом якої є особиста свобода (самозаклад боржника);
- б) застава речі, яка на момент укладання договору про заставу, ще не є власністю заставодавця;
- в) застава, що вноситься третьою особою (не боржником);
- г) застава, предметом якої є раби.

14. Іпотека, за сучасним цивільним правом, – це

- а) застава рухомого майна;
- б) застава нерухомого майна;
- в) застава «безтілесних речей»;
- г) застава товарів, що перебувають у дорозі.

15. Як у римському приватному праві називалася застава, за умовами якої кредитор передавалася річ у власність, а він зобов'язувався повернути її після того, як його вимоги будуть задоволені:

- а) нексум;
- б) заклад;
- в) фідучія;
- г) іпотека.

16. *Право користування чужою річчю з правом вилучення плодів від неї – це:*

- а) сервітут;
- б) іпотека;
- в) узуфрукт;
- г) узус.

17. *Чи можна відчужити сервітут?*

- а) ні;
- б) так;
- в) лише за згодою власника речі, щодо якої встановлено сервітут;
- г) лише з дозволу претора.

18. *Як називається застава, за умовами якої кредитору передавалася річ у володіння, а він зобов'язувався повернути її після того, як його вимоги будуть задоволені:*

- а) нексум;
- б) заклад;
- в) фідуція;
- г) манципація.

19. *Власник суперфіція мав право:*

- а) використовувати річ в особистих інтересах, але не мав права передавати її третім особам;
- б) повного господарського користування і розпорядження, зокрема право застави та продажу;
- в) використовувати річ за господарським призначенням, здавати в оренду, але без права продажу та застави.

20. *Право користування чужою споживною річчю з правом вилучення плодів від неї – це:*

- а) сервітут;
- б) квазіузуфрукт;
- в) узуфрукт;
- г) узус.

## ТЕМА 9. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

### 1. Розкрийте поняття.

Зобов'язання, одностороннє зобов'язання, двостороннє зобов'язання, синалагма, натуральне зобов'язання, факт, юридичний факт, подія, дія, правомірні дії, неправомірні дії, односторонній договір, договірне цивільне правопорушення, делікт, множинність осіб, часткові зобов'язання, солідарні зобов'язання, субсидіарні зобов'язання, новація, цесія, вина, умисел, необачність, безвинна відповідальність, майнова шкода, позитивна втрата, втрачена вигода, випадок, нездоланна сила, завдаток, неустойка, застава, залік.

### 2. виправте смислову помилку.

1. Зобов'язанням є право боржника вимагати від кредитора здійснювати певні дії або утримуватися від здійснення будь-яких дій.

2. Сторона в зобов'язанні, яка має право вимагати, називається боржником, а сторона, яка зобов'язана виконати вимогу боржника, – кредитором.

3. Змістом вимоги боржника є його право на певну поведінку кредитора.

4. Змістом вимоги боржника є тільки позитивні дії кредитора.

5. Будь-яка дія боржника обумовлена однією з вимог кредитора: дати або надати.

6. Якщо кредитор має тільки право, а боржник тільки обов'язок, то таке зобов'язання називається двостороннім.

7. Якщо кожна зі сторін зобов'язання має певні права і обов'язки, то таке зобов'язання називають одностороннім.

8. Якщо права і обов'язки кредитора відповідають правам і обов'язкам боржника, то таке зобов'язання називається натуральним.

9. Зобов'язання, за яким вплив строк позовної давності, називається синалагматичним.

10. Факти є підставами виникнення зобов'язань.

11. Неправомірні дії, спрямовані на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків, називаються правочинами.

12. Заповіт є двостороннім правочином, тому що в ньому беруть участь заповідач та спадкоємець.

13. Договір дарування є двостороннім, тому що кожна сторона має і права, і обов'язки.

14. Цивільне правопорушення, яке порушує договір, називається деліктним цивільним правопорушенням.

15. Цивільне правопорушення, яке порушує права чи інтереси особи, з якою порушник не перебуває в договірних відносинах, називається договірним.

16. Правочин – це неправомірна дія, а делікт – правомірна.

17. Зобов'язання за римським правом виникало між кредитором, боржником та третьою особою.

18. Якщо на одній зі сторін зобов'язання є декілька осіб, то таке зобов'язання називають зобов'язанням з множинністю сторін.
19. Якщо в зобов'язанні декілька кредиторів – це пасивне зобов'язання, якщо ж декілька боржників – активне.
20. Зобов'язання з множинністю осіб на тій чи тій стороні поділяються на часткові та дольові.
21. Часткові зобов'язання можливі тільки у випадку неподільного предмета зобов'язання.
22. Зобов'язання, за яким кредитор має право вимагати від будь-кого з боржників його виконання в повному обсязі, називається повноцінним.
23. Часткове зобов'язання було вигіднішим для кредиторів, а солідарне – для боржників.
24. Часткова відповідальність наставала лише у випадках, передбачених договором або законом; в усіх інших випадках наставала солідарна відповідальність.
25. Римські юристи одразу передбачили можливість заміни сторін у зобов'язанні.
26. На підставі новації кредитор міг передати своє право вимоги боржнику.
27. Для новації не вимагалася згода боржника; належало лише повідомити йому про новацію.
28. Новація не припиняла різні форми забезпечення виконання зобов'язання.
29. На заміну новації пришла досконаліша форма заміни кредитора – квазіновація.
30. Для цесії необхідно було отримати згоду боржника.
31. Цедент – це новий боржник у зобов'язанні.
32. Цесія можлива в аліментних зобов'язаннях.
33. Переведення боргу означає заміну кредиторів у зобов'язанні.
34. При переведенні боргу згода кредитора не потрібна.
35. Виконання за грошовими зобов'язаннями називалося натуральним.
36. Будь-яке зобов'язання повинно бути виконане в інтересах боржника.
37. Виконання зобов'язання було можливим на користь інших осіб без згоди на це кредитора.
38. Після смерті кредитора прийняття виконання зобов'язання було неможливим.
39. Зобов'язання виконує кредитор.
40. Будь-які відхилення від змісту зобов'язання допускалися лише зі сторони кредитора.
41. Якщо договір не виконаний у затверджений строк – це неналежне виконання; якщо ж виконаний із прострочкою – це невиконання.
42. Для відповідальності боржника за невиконання або неналежне виконання зобов'язання достатньо було лише однієї умови – вини.
43. Римське право знало дві форми вини: умисел та злочин.

44. Необережність буває різного ступеня – груба необережність і самовпевненість.

45. Римське право за жодних обставин не передбачало відповідальності без вини.

46. Втрачена вигода – це будь-яке зменшення наявного майна; позитивна втрата – це неодержання передбачуваного доходу.

47. Кауза – це спеціальний правовий термін для позначення загибелі речі або іншої неможливості виконати зобов'язання без вини кредитора.

48. Єдиною підставою звільнення боржника від відповідальності була нездоланна сила.

49. Основними засобами забезпечення зобов'язань є: завдаток, неустойка, застава.

50. Завдаток – це грошова сума або інша цінна річ, яку одна сторона – кредитор – надає другій стороні – боржнику – після укладення договору.

51. Боржник, який відмовився від договору, зобов'язаний був повернути завдаток у подвійному розмірі.

52. При нормальному виконанні договору завдаток повертався боржнику.

53. Неустойка – це визначена в договорі грошова сума, яку кредитор зобов'язаний був виплатити боржнику в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання.

54. Залік – один із способів припинення незустрічних зобов'язань.

55. Смерть однієї із сторін припиняє зобов'язання.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

*1. Сторонами в зобов'язанні є:*

- а) кредитор і боржник;
- б) держава і особа;
- в) покупець і продавець;
- г) спадкоємець і спадкодавець.

*2. Зобов'язання, при якому права і обов'язки кредитора відповідають правам і обов'язкам боржника, називається:*

- а) натуральним;
- б) факультативним;
- в) синалагматичним;
- г) договірним.

*3. Зобов'язання, за яким кредитор має право вимагати від будь-кого із боржників його виконання у повному обсязі, називається:*

- а) солідарним;
- б) позадоговірним;
- в) частковим;
- г) договірним.

*4. Підставою виникнення зобов'язань є:*

- а) юридичні факти;

- б) події;
- в) дії;
- г) бездіяльність.

5. Римське приватне право знало дві підстави звільнення боржника від відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язання:

- а) позитивна втрата і втрачена вигода;
- б) випадок і нездоланна сила;
- в) випадок і позитивна втрата;
- г) втрачена вигода і нездоланна сила.

6. За допомогою якого правочину кредитор міг передати своє право вимоги іншій особі?

- а) цесія;
- б) заклад;
- в) фідуція;
- г) іпотека.

7. Досконаліша форма передачі зобов'язання, яка прийшла на зміну новації:

- а) фідуція;
- б) іпотека;
- в) цесія;
- г) пігнул.

8. Які три групи господарсько-економічних дій визначали зміст зобов'язання:

- а) взяти, надати і зробити;
- б) дати, надати і зробити;
- в) дати, взяти і зробити;
- г) дати, повернути і зробити.

9. Зобов'язання виникають:

- а) з договорів, квазідоговорів;
- б) договорів, деліктів;
- в) деліктів, квазіделіктів;
- г) договорів, квазідоговорів, деліктів, квазіделіктів.

10. Цивільне правопорушення, яке порушує договір, називається:

- а) позадоговірним;
- б) договірним цивільним правопорушенням;
- в) проступком;
- г) злочином.

11. Вкажіть усі засоби забезпечення зобов'язань:

- а) порука, застава, неустойка, завдаток;

- б) порука, завдаток, неустойка;
- в) застава, неустойка, завдаток;
- г) емфітевзис і суперфіцій.

*12. Мирова угода – це:*

- а) пакт про неперед'явлення вимог;
- б) звільнення від боргу;
- в) угода про взаємні поступки;
- г) залік.

*13. Римська договірна система розрізняла два види угод:*

- а) синграфи і хірографи;
- б) контракти і пакти;
- в) стимуляції і пакти;
- г) хірографи і апохи.

*14. Найближча мета, задля якої укладається договір, називається:*

- а) наказом;
- б) каузою;
- в) цесією;
- г) новацією.

*15. Прийняття пропозиції укласти договір називалося:*

- а) стипуляцією;
- б) офертою;
- в) цесією;
- г) акцептом.

*16. Зобов'язання, за яким кредитор має право вимагати від будь-кого із боржників його виконання у відповідній частці, називається:*

- а) солідарним;
- б) позадоговірним;
- в) частковим;
- г) договірним.

*17. Пропозиція укласти договір називалася:*

- а) стимуляцією;
- б) офертою;
- в) цесією;
- г) акцептом.

*18. Змістом зобов'язання може бути:*

- а) обіцянка щось зробити або не робити;
- б) обіцянка відшкодувати заподіяну шкоду;
- в) обіцянка передати яку-небудь річ кредитору;
- г) все, що можливо і не суперечить закону.



*19. Хто виконує зобов'язання?*

- а) боржник;
- б) кредитор;
- в) обидві сторони;
- г) той, хто проявить ініціативу.

*20. З яких елементів складається поняття шкоди?*

- а) позитивна втрата, втрачена вигода;
- б) позитивна втрата, майнова відповідальність;
- в) майнова та особиста відповідальність;
- г) нічого з переліченого.

## ТЕМА 10. ДОГОВОРИ. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

### 1. Розкрийте поняття.

Договір, контрагент, контракти, пакти, односторонній договір, двосторонній договір, оплатні договори, волевиявлення, конклюдентні дії, помилка, обман, визначенні зобов'язання, невизначені зобов'язання, родові зобов'язання, індивідуально-визначене зобов'язання, істотні елементи договору, звичайні елементи договору, випадкові елементи договору, відкладальна умова договору, суспензивна умова договору, відмінняльна (резолютивна) умова договору, визначений строк, невизначений строк, відкладальний строк, відмінняльний строк, чистий договір, кауза, каузальний договір, абстрактний договір, оферта, акцепт.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Договір – це одностороння угода, спрямована на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків.
2. Контрагентами називають декілька осіб на одній стороні договору.
3. Багатосторонні договори в римському праві зустрічалися порівняно часто.
4. Предметом договору є будь-яка річ.
5. В окремих випадках договір може виникнути проти волі сторін.
6. Поняття зобов'язання вужче, ніж поняття договору.
7. Договірне зобов'язання може виникати з квазіделіктів.
8. Пакти – це формальні угоди, що визнавалися приватним правом і забезпечувалися позовним захистом.
9. Система контрактів не була чітко визначеною.
10. Контракти – це неформальні угоди, що не мали позовного захисту і юридичного значення.
11. Невиконання пакту було підставою для притягнення до юридичної відповідальності.
12. Якщо зобов'язання виникало з контракту шляхом передачі речі, то це консенсуальний контракт.
13. Якщо зобов'язання виникало з контракту шляхом досягнення угоди, то це реальний контракт.
14. Якщо зобов'язання виникало з контракту шляхом проголошення певних слів, то це вербальний контракт.
15. Якщо зобов'язання виникало з контракту шляхом написання певних слів, то це літеральний контракт.
16. Реальні контракти є укладеними з моменту досягнення угоди між сторонами.
17. Консенсуальні контракти є укладеними з моменту фактичного передавання речі однією стороною іншій.
18. Договір позики належав до групи консенсуальних договорів.
19. Договори, в яких одна сторона має тільки право, а інша – тільки обов'язки, називалися двосторонніми.

20. Договори, в яких кожна із сторін мала права і обов'язки, називалися односторонніми.

21. Права і обов'язки розподілялися між сторонами завжди рівномірно.

22. Кожна угода була договором.

23. Зміст договору міг суперечити нормам моралі.

24. Договори, які обмежували правоздатність особи, могли бути визнані законними.

25. Волевиявлення – це внутрішнє спонукання особи на досягнення певної мети, а воля – це об'єктивний вираз волевиявлення.

26. Воля могла виявлятися будь-яким способом, крім вчинення конклюдентних дій.

27. Неправильне уявлення однієї сторони в договорі про виявлену ззовні волю іншої сторони, яка спонукала останню на певне волевиявлення, називається обманом.

28. Розрізнялися помилки в правочині – грубі та негрубі.

29. Помилка в характері правочину визнавалася неістотною.

30. Помилка в предметі правочину визнавалася неістотною.

31. Помилка в особистості контрагента визнавалася неістотною.

32. Помилка в мотивах укладення договору вважалася істотною.

33. Договори, що містили істотну помилку, не могли бути **оскаржені**.

34. Правочин, укладений під впливом обману, визнавався абсолютно недійсним.

35. Підставою для визнання правочину недійсним внаслідок застосування примусу було тільки застосування фізичного примусу.

36. Якщо той, хто застосував примус, відмовився добровільно відшкодувати шкоду, то він присуджувався до відшкодування заподіяних збитків у десятикратному розмірі.

37. Недотримання форми волевиявлення не призводило до недійсності договору.

38. Якщо предметом договору була родова річ, то це індивідуально-визначене зобов'язання.

39. Якщо предметом договору була індивідуально-визначена річ, то це родові зобов'язання.

40. Якщо випадково знищувалася родова річ без вини боржника, то він звільнявся від обов'язку виконати зобов'язання.

41. Речі, визначені родовими ознаками, гинуть.

42. Зміст договору – це визначена сукупність прав сторін.

43. Умови договору поділялися на істотні та звичайні.

44. Якщо набрання чинності договором зумовлено настанням певної події, то така умова називається відмінняльною (скасувальною).

45. Резолютивна умова та суспензивна умова – тотожні поняття.

46. Якщо чинність договору триває до настання певної події, то така умова називається відкладальною.

47. Строки поділяються на відкладальні та невідкладальні.

48. Договори, не обтяжені умовами і строками, називалися простими.

49. Найближча мета, задля якої укладається договір, називається казусом.
50. Договори, в яких мету можна легко визначити, називаються абстрактними.
51. Договори, в яких каузу не можна легко визначити, називаються каузальними.
52. Пропозиція укласти договір називається акцептом.
53. Прийняття пропозиції укласти договір називалось офертою.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

1. *За договором стипуляції боржник брав на себе зобов'язання через:*
- а) підписання певного документа;
  - б) наявності каузи;
  - в) запис у спеціальній книзі;
  - г) проголошення боржником певних слів у відповідь на запитання кредитора.
2. *Якого з перелічених юридичних різновидів договору не існує?*
- а) двостороннього;
  - б) зобов'язуючого;
  - в) абсолютного;
  - г) нерівноцінного.
3. *Не є різновидом договору в Римському праві:*
- а) трудовий;
  - б) основний;
  - в) консенсуальний;
  - г) реальний.
4. *Чим відрізняється договір найму послуг від договору підряду?*
- а) договір найму послуг може мати усну форму, договір підряду – ні;
  - б) договір найму послуг може мати постійну дію, договір підряду – тільки тимчасову;
  - в) при договорі підряду виплата відбувається за наявності першого прибутку, при договорі найму послуг виплата здійснюється після закінчення роботи;
  - г) договір підряду – це надання готової роботи, наймання послуг – це надання окремих послуг протягом певного терміну або безстроково.
5. *Контракти в Римі поділялися на:*
- а) юридичні, фактичні, реальні, вербальні;
  - б) вербальні, літеральні, консенсуальні, реальні;
  - в) вербальні, консенсуальні, літеральні;
  - г) усні, літеральні, реальні.
6. *Розрізняють такі види юридичних помилок у договорі:*
- а) юридичні і фактичні;
  - б) істотні і неістотні;

- в) випадкові і навмисні;
- г) граматичні та синтаксичні.

7. До якого типу контрактів належить договір, зобов'язання за яким виникають з укладанням його у визначеній письмовій формі?

- а) вербальний;
- б) літеральний;
- в) безіменний;
- г) консенсуальний.

8. Як називається договір, з якого однозначно випливає, яку правову мету він переслідує?

- а) абстрактний;
- б) формальний;
- в) казуальний;
- г) неформальний.

9. Як називаються сторони за договором?

- а) контрагенти;
- б) партнери;
- в) співучасники;
- г) особи.

10. До якого виду контрактів належить міна?

- а) вербального;
- б) реального;
- в) безіменного;
- г) літерального.

11. Воля може виявлятися:

- а) за допомогою конклюдентних дій;
- б) усно і письмово;
- в) жестами;
- г) усі відповіді правильні.

12. Яку назву мали елементи в договорі, які не були для нього необхідними?

- а) звичайні;
- б) випадкові;
- в) істотні.

13. Договір купівлі-продажу – це договір:

- а) про оплатну передачу майна у володіння;
- б) оплатну передачу майна у власність;
- в) безоплатну передачу майна у власність;
- г) оплатну передачу майна у користування.

*14. Договір купівлі-продажу є договором:*

- а) обов'язковим;
- б) установчим;
- в) реальним;
- г) консенсуальним.

*15. Домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, є:*

- а) зобов'язанням;
- б) акцептом;
- в) правочином;
- г) договором.

*16. Пропозиція, направлена однією стороною іншій з метою укладання договору, називається:*

- а) акцептом;
- б) офертою;
- в) реституцією;
- г) віндикацією.

*17. Найближча мета, задля якої укладається договір?*

- а) оферта;
- б) ціна;
- в) акцент;
- г) кауза.

*18. Що з вказаного не відповідає характеристиці пакту?*

- а) пакти не мали позовного захисту;
- б) пакти мали юридичний захист;
- в) невиконання пакту не тягнуло за собою юридичної відповідальності;
- г) виконання пакту покладалося на совість сторін.

*19. До істотної помилки не належала помилка:*

- а) в характері правочину;
- б) предметі правочину;
- в) особі контрагента;
- г) мотиві укладання договору.

*20. Не мало правових наслідків укладання правочину під впливом:*

- а) обману;
- б) помилкових математичних розрахунків;
- в) насильства;
- г) примусу.

## ТЕМА 11. ОКРЕМІ ВИДИ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

### 1. Розкрийте поняття.

Стипуляція, одностороннє зобов'язання, порука, субсидіарна відповідальність, солідарна відповідальність, прибутково-видаткова книга, синграф, хірограф, договір позики, нексум, валюта позики, строковий договір, безстроковий договір, оплатний договір, безоплатний договір, кондикційний позов, договір позички, позика, договір схову, секвестр, договір застави, договір купівлі-продажу, договір найму речей, договір найму послуг, наймач, договір підряду, локатор, кондуктор, субпідрядник, договір доручення, договір товариства, внутрішні відносини, зовнішні відносини, договір міни, оціночний договір, посередник, підтвердження боргу, арбітр, компроміс, угода про надання приданого, угода про дарування.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Літеральними називалися договори, які уклалися на підставі усного проголошення певних слів, формул або фраз.

2. Сутність літеральних договорів найбільшою мірою відображає стипуляція.

3. Укладання договору за допомогою стипуляції могло відбуватися у присутності свідків.

4. Форма укладення стипуляції не вимагала присутності кредитора і боржника в одному місці, допускала представництво.

5. Глухі та німі мали можливість укласти договори за допомогою стипуляції.

6. Стипуляція – це договір, який передбачав двостороннє зобов'язання.

7. Зобов'язання за стипуляцією не було абстрактним.

8. Порука – це обіцянка поважної людини здійснити перевиховання іншої особи.

9. Порука є основним зобов'язанням.

10. Якщо основне зобов'язання припинялося, порука не припинялася.

11. У класичному римському праві відповідальність поручителя мала солідарний характер.

12. Субсидіарна відповідальність та солідарна відповідальність – тотожні поняття.

13. Виконавши зобов'язання, поручитель втрачав право на регресний позов від основного боржника відшкодування своїх витрат.

14. Вербальними контрактами називали договори, які уклалися письмово.

15. Найдавнішою формою письмових договорів були записи в прибутково-видаткових чеках.

16. Записи в прибутково-видаткових книгах кредитора виключали подвійне стягнення з боржника.

17. Синграф – це боргова розписка, що складається від імені боржника і підписана ним.

18. Хірограф складався від імені боржника, підписувався свідками, які

були присутні при цьому.

19. До реальної групи контрактів римське приватне право відносило чотири контракти: позику, схов, заставу.

20. Перелік реальних контрактів не був вичерпним і міг бути змінений за згодою сторін.

21. Договір позики – це консенсуальний контракт, за яким одна сторона (позикодавець) передає іншій стороні (позичальнику) певну суму грошей у користування.

22. Позичальник зобов'язаний повернути позикодавцеві ті ж самі гроші після спливу строку договору.

23. Предметом договору позики були гроші чи інші речі, що визначалися індивідуальними ознаками.

24. Боржник не мав права розпоряджатися речами, що становили предмет договору позики.

25. Договір позики є суворо двостороннім договором.

26. Обов'язковою умовою договору позики був строк.

27. Договір позики завжди був оплатним договором.

28. Договір позики – це реальний контракт, за яким одна сторона передає іншій стороні родову річ у тимчасове і безоплатне користування.

29. Зі спливом строку договору позички боржник зобов'язується повернути таку ж саму річ.

30. Позичка і позика – це тотожні поняття.

31. Договір схову та договір поклажі – це тотожні поняття.

32. Депонент – це сторона за договором зберігання, яка приймає річ на зберігання.

33. Поклаждавець – це сторона за договором зберігання, яка приймає річ на зберігання.

34. Депозитарій – це сторона за договором зберігання, яка передавала родову річ на зберігання.

35. Сторони, які не довіряли одна одній, могли передати спірну річ на схов третій особі; це мало назву «третейське зберігання».

36. Договір купівлі-продажу вважається укладеним з моменту оплати товару.

37. Предметом купівлі-продажу, тобто товаром, могли бути будь-які речі, не вилучені з обороту.

38. За договором купівлі-продажу продаж безтілесних речей не допускався.

39. Речі, вилучені з обороту, не могли бути предметом купівлі-продажу.

40. Істотною умовою договору купівлі-продажу був строк.

41. За договором купівлі-продажу покупець зобов'язаний передати річ у власність продавця.

42. Покупець ставав власником купленої речі в момент укладання договору.

43. За договором найму речей одна сторона (наймодавець) передає іншій стороні (наймачу) річ у тимчасову власність.



44. Наймач за договором найму речей повинен повернути таку ж річ.
45. Предметом договору найму речей могли бути споживні речі.
46. Плата за договором найму речей виражалася у фіксованій сумі.
47. Договір найму речей не міг бути припинений одностороннім волевиявленням.
48. Предметом договору найму послуг могли бути послуги юридичного характеру.
49. Предметом договору підряду є процес роботи, а предметом договору найму послуг – готовий результат, який належить передати замовнику.
50. Договір найму послуг – реальний, односторонній контракт.
51. Для виконання роботи підрядник має право залучати третіх осіб тільки за згодою замовника.
52. Підрядник виконує роботу на ризик замовника.
53. Сторони за договором найму називаються «мандатарій» та «мандат».
54. Предметом договору доручення могли бути тільки дії юридичного характеру.
55. Договір найму послуг – безоплатний, а договір доручення завжди оплатний.
56. Припинення договору доручення в односторонньому порядку заборонялося.
57. Договір товариства – це урочиста обіцянка (присяга) сторін про дружбу.
58. Договір товариства укладався тільки на невизначений строк.
59. Товариство визнавалось юридичною особою.
60. Безіменні контракти за своїм характером наближалися до консенсуальних контрактів.
61. Безіменні контракти згруповані в три групи.
62. Договір міни – контракт, за яким одна сторона передавала іншій певну річ для продажу за обумовлену ціну, а друга сторона повинна була передати першій обумовлену суму чи повернути саму річ.
63. За оціночним договором ризик випадкової загибелі речі ніс власник речі.
64. Пакти поділялися на три групи: а) приєднані; б) преторські; в) третейські.
65. Договір дарування був оплатним, консенсуальним договором.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

*1. Якщо договір позики укладався без визначення строку виконання, то коли боржник зобов'язаний був повернути борг?*

- а) коли боржник накопичить суму, яку брав у кредитора;
- б) коли цього забажає боржник;
- в) за згодою сторін;
- г) коли цього забажає кредитор.

2. *Запис до прибутково-видаткової книги робився:*

- а) за згодою кредитора;
- б) без згоди сторін;
- в) за згодою обох сторін;
- г) за згодою боржника.

3. *Договір позички приносить вигоду:*

- а) тільки позичкодавцю;
- б) позичальнику та позичкодавцю;
- в) тільки позичальнику;
- г) нікому.

4. *Ризик випадкової загибелі речі за договором позички несе:*

- а) позичальник;
- б) жодна зі сторін;
- в) позичкодавець;
- г) сторони порівну.

5. *Чи могли укладатися договори купівлі-продажу на товар, якого ще не було в природі?*

- а) так;
- б) ні;
- в) лише в окремих випадках;
- г) в законодавстві це питання не регулювалося.

6. *Які речі не могли бути предметом купівлі-продажу?*

- а) усі речі могли бути предметом купівлі-продажу;
- б) речі, які перебували в обороті;
- в) ніякі речі не могли бути предметом купівлі-продажу;
- г) речі, що вилучені з обороту.

7. *У чому могла виражатися найомна плата?*

- а) тільки в твердій сумі;
- б) тільки в натурі;
- в) як в твердій сумі, так і в натурі.

8. *Хто відповідав за схоронність речі перед наймодавцем, якщо наймач передавав річ у користування третій особі?*

- а) сам наймодавець, бо річ його;
- б) наймач, який взяв цю річ;
- в) піднаймач, який не зміг зберегти схоронність речі;
- г) наймач та піднаймач, бо річ була не їхня.

10. *Предметом якого договору є готовий результат, який повинен отримати замовник від підрядника*

- а) договір доручення;

- б) договір купівлі-продажу;
- в) договір найму роботи;
- г) договір найму речей.

11. Чи міг мандатарій (повірений) у договорі доручення залучати третіх осіб для необхідної йому допомоги за власної ініціативи?

- а) так, якщо в договорі цього не визначалося;
- б) так, якщо цього забажає повірений чи довіритель;
- в) так, якщо це чітко визначалося в договорі;
- г) він не міг залучати третіх осіб до роботи.

12. Яке товариство прийнято називати «лезовим»?

- а) у якому вигода дістається всім;
- б) у якому вигоди немає;
- в) у якому одним дістається вигода, а іншим – збитки;
- г) у якому є тільки збитки.

13. Чи надавалося товаришу право виходу з товариства у будь-який час?

- а) так;
- б) так, але за умови, що вихід не несе збитків іншим;
- в) вихід з товариства був неможливий;
- г) так, але за умови, що його майно залишалося товариству.

14. Чи міг перекупник залишити різницю між обумовленою в договорі і фактичною ціною речі?

- а) так, якщо на це погодиться контрагент;
- б) так (якщо цього забажає посередник);
- в) ні, бо про це не знає власник;
- г) ні, бо це не встановлено договором.

15. Який вербальний договір став одним із найпоширеніших?

- а) установлення приданого;
- б) жоден з перелічених;
- в) стипуляція;
- г) клятвена обіцянка вільновідпущеника патрону при звільненні.

16. Чи була обов'язковою умовою виплата процентів у договорі позики?

- а) так, вона була обов'язковою;
- б) договір позики не передбачав виплати процентів;
- в) ні, вона була необов'язковою;
- г) це питання не було врегульовано правом.

17. Процедура укладення стипуляції здійснювалася в присутності:

- а) тільки кредитора;

- б) кредитора та боржника;
- в) кредитора, боржника та свідків;
- г) тільки боржника.

*18. Які речі могли бути предметом договору поклажі?*

- а) родові речі;
- б) не родові та не індивідуально визначені речі;
- в) індивідуально визначені речі;
- г) як родові, так і індивідуально визначені речі.

*19. Коли раб давав клятвену обіцянку (обіцянку вільновідпущеника)?*

- а) будучи вільним;
- б) коли цього забажає патрон;
- в) будучи в рабстві;
- г) раб не міг давати таку обіцянку.

*20. Яка книга мала значення пам'ятної книги і заводилася на кожен місяць?*

- а) журнал (adversaria);
- б) як журнал, так і книга прибутків та видатків;
- в) книга прибутків та видатків (codex accerti et expensi);
- г) жодна з них.

*21. Книжкові (журнал і книга прибутків та видатків) операції були підставою виникнення договірних відносин лише між:*

- а) латинами і перегринями;
- б) римськими громадянами;
- в) римськими громадянами та перегринями;
- г) латинами і римськими громадянами.

*22. Упродовж років якого строку могла бути оскаржена розписка (хірограф)?*

- а) одного року;
- б) двох років;
- в) трьох років;
- г) чотирьох років.

*23. Договір найму вважався укладеним, якщо сторони досягли згоди стосовно:*

- а) предмета найму;
- б) предмета найму та найомної плати;
- в) найомної плати;
- г) інше.

*24. Хто несе ризик випадкової загибелі речі у договорі найму?*

- а) ніхто;

- б) наймач;
- в) як наймач, так і власник;
- г) наймодавець.

25. Який договір виник на базі родинних зв'язків?

- а) договір товариства;
- б) договір найму;
- в) договір доручення;
- г) договір купівлі-продажу.

27. Чому реальні контракти не могли бути абстрактними?

- а) тому що вони надавали перевагу змісту;
- б) тому що вони надавали перевагу змісту і формі;
- в) вони могли бути абстрактними;
- г) тому що вони надавали перевагу формі.

28. Що є істотним елементом договору купівлі-продажу?

- а) нічого;
- б) лише товар;
- в) ціна та товар;
- г) лише ціна.

29. Які речі не могли бути предметом договору позики?

- а) усі речі були предметом договору позики;
- б) родові речі;
- в) родові та індивідуально визначені речі;
- г) індивідуально визначені речі.

30. Який договір не належав до безіменних контрактів?

- а) договір міни;
- б) прекарій;
- в) договір застави;
- г) оціночний договір.

## ТЕМА 12. ПОЗАДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

### 1. Розкрийте поняття.

Деліктні зобов'язання, ведення чужих справ без доручення, гестор, позов про повернення майнового представлення, мета якого не досягнута, позов про повернення незаборгованого, позов про повернення краденого, позов про повернення одержаного несправедливо, ноксальна відповідальність, крадіжка, квазіделікти.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Зобов'язання ніби з договорів виникали з конкретної угоди.
2. Одностороння дія, з якої виникало зобов'язання ніби з договорів, за характером повинна бути неправомірною.
3. До зобов'язань ніби з договору римське право відносило дві категорії зобов'язань: зобов'язання з ведення чужих справ без доручення та зобов'язання з ведення чужих справ на підставі доручення.
4. Неодмінною умовою ведення чужих справ без доручення є наявність відповідного доручення у гестора з боку претора.
5. Піклування про чужу справу повинно зумовлюватися інтересами гестора.
6. Зобов'язання з ведення чужих справ без доручення не виникало, якщо мета, на досягнення якої було спрямовано ведення справи, не досягнута.
7. Зобов'язання з ведення чужих справ без доручення не виникало, якщо господар не схвалював здійснені гестором дії.
8. Витрати гестора, пов'язані з веденням чужих справ без доручення, не підлягають відшкодуванню.
9. Зобов'язання з ведення чужої справи виникало на підставі закону.
10. Виконання опікуном своїх обов'язків породжувало зобов'язання з ведення чужої справи.
11. Праця гестора підлягала оплаті.
12. Господар не міг вимагати від гестора надання повного звіту і передачі всього одержаного в результаті ведення справи.
13. В основу деліктних зобов'язань покладено тільки правомірні дії.
14. Деліктні зобов'язання завжди переходили в спадщину.
15. Спадкоємець боржника взагалі не відповідав за деліктними зобов'язаннями.
16. Деліктна відповідальність формувалася за солідарним принципом.
17. Неповнолітні не несли деліктну відповідальність.
18. Ноксальна відповідальність – це відповідальність за шкоду, заподіяну в стані сп'яніння.
19. Делікт – це договірне правопорушення.
20. У законі не передбачалися види деліктів.
21. Заподіяння шкоди здоров'ю особи не розглядалося як особиста образа.
22. За вчинення особистої образи особа підлягає покаранню у вигляді

громадських робіт.

23. Привласнення чужої речі не підпадало під поняття крадіжки.

24. Позадоговірні цивільні правопорушення, що заподіювали шкоду будь-кому і не підпадали під ознаки делікту, дістали назву злочину.

25. Мешканці, що проживали разом, несли часткову відповідальність за шкоду, заподіяну внаслідок чогось викинутого або вилитого на дорогу.

26. Той, хто тимчасово перебував у будинку, також ніс відповідальність внаслідок чогось викинутого або вилитого на дорогу.

27. Деліктна відповідальність мала місце як за наявності вини, так і без неї.

28. Відповідальність за шкоду внаслідок чогось викинутого або вилитого на дорогу наставала в розмірі потрійної суми заподіяної шкоди.

29. Непереборна сила не була підставою для звільнення від відповідальності за шкоду внаслідок чогось викинутого або вилитого на дорогу.

30. Відповідальність за небезпечне для пішоходів виставлене, підвішене або вивішене що-небудь, що може впасти на людей, наставала залежно від вини та наявності шкоди.

31. Відповідальність за шкоду жильцям і пасажирам, заподіяну працівниками господарів заїжджих дворів, готелів і кораблів, несли працівники.

32. Відповідальність за шкоду жильцям і пасажирам, заподіяну працівниками господарів заїжджих дворів, готелів і кораблів, полягала у відшкодуванні збитків у потрійному розмірі.

### **3. Оберіть правильну відповідь.**

1. *Ведення чужих справ без доручення – це:*

а) правовідношення, у якому одна сторона (гестор) проявляє турботу про майновий інтерес другої особи (господаря) без якого-небудь доручення з боку останнього;

б) правовідношення, у якому одна сторона (власник) не проявляє турботу про майновий інтерес другої особи;

в) правовідносини, у якому особи не проявляють турботи про майновий інтерес осіб другої сторони;

г) відносини між особами, які не мають відношення до чужих справ.

2. *Мотивом ведення чужої справи без доручення було:*

а) відхилення гестора від посягання на майно;

б) застереження особи від негативних майнових наслідків;

в) прагнення гестора застерегти від настання негативних майнових наслідків для іншої особи;

г) мета гестора виконувати свої обов'язки щодо майнових наслідків осіб.

3. *За характером зобов'язання з ведення чужої справи без доручення обов'язки покладалися:*

а) на одну сторону;

- б) на обидві сторони;
- в) вирішувалося за рішенням претора;
- г) залежно від ситуації.

4. *За що відповідав гестор при взятті чужої справи?*

- а) вину тяжкої сили;
- б) вину, передбачену законом;
- в) будь-яку вину, у тому числі і за легку недбалість;
- г) вину, що вчинена щодо зазіхання на особистість.

5. *У випадку схвалення дій гестора господар зобов'язаний був:*

- а) публічно віддячити;
- б) виплатити податки;
- в) прийняти звіт.

6. *Чи були в римському праві зобов'язання, які виникли з безпідставного збагачення?*

- а) так, але згідно із ситуацією;
- б) не було;
- в) достовірно не відомо;
- г) так, це відомо достовірно.

7. *Через що виникає зобов'язання з безпідставного збагачення?*

- а) одержання майна за допомогою різних підстав;
- б) певна особа одержує майно за рахунок іншої;
- в) отримання майна за працю;
- г) такого виду зобов'язання не існувало.

8. *Сплата боргу достроково, сплата за натуральним зобов'язанням:*

- а) не визнавалися сплатою неіснуючого боргу;
- б) визнавалися сплатою боргу;
- в) визнавалися сплатою неіснуючого боргу;
- г) не визнавалися сплатою існуючого боргу.

9. *Віндикація – це:*

- а) позов про знайдення власником речі;
- б) позов про повернення злодієм вкраденої речі;
- в) позов про повернення власником своєї речі з незаконного володіння іншої особи;
- г) позов власника речі про апеляцію.

10. *Спільне для кондикцій з крадіжки та з набуття речі без законної підстави:*

- а) добросовісність збагачення;
- б) протиправне збагачення;



- в) недобросовісність збагачення;
- г) законне збагачення.

11. *Делікти поділялися на дві групи:*

- а) майнові і немайнові;
- б) публічні і приватні;
- в) позитивні і негативні;
- г) юридичні і публічні.

12. *У Законах XII таблиць визначалося три види деліктів:*

- а) убивство, марнотратство, образа;
- б) крадіжка, вбивство, каліцтво;
- в) протиправне знищення чужого майна, марнотратство, вбивство;
- г) образа, крадіжка, протиправне знищення чужого майна.

13. *Хто впорядкував приватні делікти в закон про шкоду?*

- а) Аквілій;
- б) Берилій;
- в) Вергілій;
- г) Геквілій.

14. *Види крадіжки:*

- а) позитивна і негативна;
- б) публічна і приватна;
- в) явна і таємна;
- г) одноособова і групова.

15. *Протиправне посягання на чужий майновий інтерес – це:*

- а) вбивство;
- б) крадіжка;
- в) образа;
- г) каліцтво.

16. *Деліктні зобов'язання в давні часи несли за собою відповідальність у вигляді:*

- а) штрафу;
- б) виправних робіт;
- в) відрубування кінцівок;
- г) кровної помсти.

17. *Відповідальність домовладки за шкоду, заподіяну його підвладними дітьми і рабами, є:*

- а) кондексальною відповідальністю;
- б) ноксальною відповідальністю;
- в) парадоксальною відповідальністю;
- г) універсальною відповідальністю.

18. *Зобов'язання, в основу яких покладено неправомірні дії, – це зобов'язання:*

- а) деліктні;
- б) особистісні;
- в) квазіконтрактні.

19. *Розмір стягнення за особисту образу визначався:*

- а) свідками;
- б) потерпілим;
- в) порушником;
- г) претором.

20. *Делікти, спрямовані на шкоду інтересів приватних осіб, називалися:*

- а) особистісними;
- б) публічними;
- в) юридичними;
- г) приватними.

21. *Позадововірні цивільні правопорушення, які завдавали шкоду будь-кому і не підпадали під ознаки делікту, дістали назву:*

- а) делікти;
- б) зобов'язання;
- в) квазіделікти;
- г) деліктна шкода.

22. *Суддя, який виніс очевидно несправедливий вирок або не з'явився в призначений день для розгляду справи:*

- а) закопувався живцем;
- б) відшкодував заподіяну шкоду;
- в) карався тюремним ув'язненням;
- г) мав віддати  $\frac{1}{3}$  свого майна.

23. *Якщо з житлового будинку було щось викинуто чи вилито на дорогу, де ходять люди:*

- а) наставала відповідальність за шкоду;
- б) каралося попередженням та/або зауваженням з боку перехожих;
- в) не каралося;
- г) каралося штрафом.

24. *Не ніс відповідальність за викинуте сміття з житлового будинку:*

- а) власник;
- б) володілець;
- в) той, хто тимчасово перебував у будинку;
- г) наймач.

25. *Для чого був введений позов про викидання чи виливання чогось на вулиці, дороги, тротуари?*
- а) для забезпечення безпеки руху на вулицях;
  - б) через скарги жителів міст на сморід;
  - в) для наповнення державної казни за рахунок штрафів;
  - г) це було волею імператора.
26. *Хто міг подати позов до господаря будинку, де було підвішене щось, що могло впасти на перехожих?*
- а) сусіди;
  - б) претор;
  - в) будь-хто;
  - г) міська/сільська община.
27. *Яка відповідальність наставала за щось підвішене чи виставлене, що заважало мешканцям?*
- а) штраф у розмірі 10 сестерцій і усунення небезпеки;
  - б) тюремне ув'язнення строком до 6 місяців;
  - в) конфіскація майна;
  - г) виправні суспільно корисні роботи у місті.
28. *Який позов могли подати жильці до господарів заїжджих дворів, кораблів, готелів за зникнення речей, які вони віддали для схову?*
- а) легісакційний;
  - б) віндикаційний;
  - в) манципаційний;
  - г) кондиційний.
29. *Хто відповідав за шкоду, заподіяну рабом чужому майну?*
- а) той, хто заподіяв шкоду;
  - б) господар раба;
  - в) адвокат раба;
  - г) піклувальник раба.
30. *Що повинен зробити власник раба за заподіяну останнім шкоду?*
- а) видати його чи відшкодувати збитки;
  - б) побити;
  - в) відпустити на свободу задля накопичення рабом грошей для відшкодування шкоди;
  - г) продати його і за отримані кошти відшкодувати завдані ним збитки.

## ТЕМА 13. СПАДКОВЕ ПРАВО

### 1. Розкрийте поняття.

Майно, спадкове право, спадкодавець, спадкоємець, універсальне наступництво, сингулярне наступництво, відкриття спадщини, закликання до спадкування, центумвіральні судді, відкладальна умова заповіту, форма заповіту, приватний заповіт, публічний заповіт, письмовий заповіт, усний заповіт, постуми, спадкування за правом представлення, легатарій, заповідальний відказ (легат), фальцидієва четвертина.

### 2. Виправте смислову помилку.

1. Спадкування – це перехід речей після смерті їх власника до інших осіб.

2. Під майном у спадкових відносинах слід розуміти сукупність речей.

3. В окремих випадках, встановлених законом, можливе було спадкування майна за життя його власника.

4. Особа, після смерті якої залишилося майно, називається спадкоємцем.

5. Спадкодавцем може бути юридична особа.

6. Особи, до яких переходить майно померлого, називаються спадкодавцями.

7. Спадкоємцями можуть бути тільки фізичні особи.

8. Римське спадкове право допускало одночасне спадкування за заповітом і за законом.

9. За сингулярним правонаступництвом до спадкоємців переходили і права, і обов'язки.

10. За універсальним правонаступництвом до окремих осіб переходили лише права спадкодавця, не обтяжені обов'язками.

11. Відкриття спадщини – це звернення до претора з заявою про прийняття спадщини.

12. Часом відкриття спадщини римське право вважало наступний день після дня смерті спадкодавця.

13. Історично спадкування за заповітом з'явилося раніше спадкування за законом.

14. Заповіт – це надання домовладикою розпоряджень своїм підвладним.

15. Заповіт – це двостороннє волевиявлення.

16. Заповідач після складання заповіту не мав можливості внести зміни до нього, а мав право тільки скасувати заповіт.

17. Заповіт – це розпорядження зі скасувальною умовою.

18. Для того, щоб заповіт мав юридичне значення, його повинна скласти юридична особа.

19. Для визнання за заповітом юридичної сили він має відповідати таким умовам: а) заповідач повинен мати пасивну заповідальну правоздатність; б) заповіт повинен бути складений у формі, яка визначена

договором.

20. Активною заповідальною правоздатністю володіли підвладні.
21. Приватними заповітами називалися такі, які склалися за участі органів державної влади.
22. Публічними заповітами називалися такі, які склалися без участі органів державної влади.
23. Приватні заповіти могли бути письмовими і нотаріальними.
24. Передання майна – основний зміст будь-якого заповіту.
25. Постуми не мали права спадкувати.
26. Раби не могли бути спадкоємцями за заповітом.
27. Раби могли відмовитися від спадщини і не прийняти на себе всі борги свого володаря.
28. Субститут – додатковий інститут у спадковому праві.
29. Призначення спадкоємця за скасувальною умовою допускалося.
30. Заповідач мав право призначити спадкоємцем лише родичів.
31. Обов'язкова частка має місце при спадкуванні за законом.
32. Обов'язкова частка визначалася половиною законної частки, тобто тієї частки, яку спадкоємець одержав би в разі спадкування за законом.
33. В основу спадкування за законом в праві Юстиніана було покладено агнатське споріднення.
34. У разі відмови від спадщини закликаного спадкоємця I класу спадщина визнавалася відумерлою.
35. I клас спадкоємців, за Юстиніаном, визначався так: низхідні родичі спадкодавця (батько й мати, дідусь і бабуся, онуки).
36. III клас спадкоємців, за Юстиніаном, – це зведені брати і сестри.
37. Той з подружжя, хто пережив спадкодавця, належить до II класу спадкоємців.
38. «Бідна удовиця» не мала права на обов'язкову частку при спадкуванні за законом.
39. Коло спадкоємців за законом у праві Юстиніана було необмеженим.
40. У момент відкриття спадщини спадкоємці стають її власниками.
41. Строк для прийняття спадщини, як правило, встановлювався судом до 6 місяців, а імператором – до одного року.
42. Якщо спадкоємці не здатні самі прийняти спадщину через свою недієздатність, то вони втрачали право на отримання спадщини.
43. Воля на прийняття спадщини могла бути висловлена тільки шляхом заяви про намір прийняти спадщину.
44. Спадкування за правом представлення може мати місце як при спадкуванні за законом, так і при спадкуванні за заповітом.
45. Спадкова трансмісія має місце лише в разі спадкуванні за законом.
46. За легатом до легатарія переходив окремий обов'язок.
47. Легатарій відповідав за борги спадкодавця.
48. Легат та заповідальний відказ – різні поняття.
49. Легати призначалися тільки в разі спадкування за законом.

- 50. Виконання легатів не забезпечувалося позовним захистом.
- 51. Фідеїкоміс – посадова особа, яка виконувала розпорядження заповідача.
- 52. Фідеїкоміс можна покласти лише на спадкоємців за заповітом.

**3. Оберіть правильну відповідь.**

*1. Юстиніан виділяв таку кількість черг спадкоємців:*

- а) 5;
- б) 3;
- в) 4;
- г) 1.

*2. Спадкоємцями можуть бути:*

- а) фізичні та юридичні особи;
- б) фізичні особи;
- в) юридичні особи;
- г) лише родичі спадкодавця.

*3. Спадкодавцями можуть бути лише:*

- а) фізичні особи;
- б) юридичні особи;
- в) фізичні та юридичні особи;
- г) жоден з варіантів.

*4. Відкриття спадщини настає:*

- а) після смерті спадкодавця;
- б) після складення заповіту;
- в) після підписання заповіту спадкодавцем;
- г) після нотаріального посвідчення заповіту.

*5. За легатом до легатарія переходило:*

- а) окреме право;
- б) окремий обов'язок;
- в) частина спадщини;
- г) уся спадщина.

*6. Кому після смерті вільновідпущеника переходило його майно?*

- а) до володаря, що надав йому свободу;
- б) до держави;
- в) до осіб, що зазначені в заповіті;
- г) до найближчих родичів.

*7. Легатарій \_\_\_\_\_ відповідальність за зобов'язаннями спадкодавця:*

- а) не ніс;
- б) ніс;
- в) ніс часткову;
- г) ніс в окремих випадках.

8. Хто, за правом Юстиніана, повинен давати оцінку і опис майна спадкодавця?

- а) нотаріус, оцінщик, кредитори спадкодавця;
- б) спадкоємці;
- в) спадкодавець;
- г) претор.

9. Коли заповідач може внести зміни до заповіту?

- а) в будь-який час;
- б) у день відкриття спадщини;
- в) після відкриття спадщини;
- г) не може вносити зміни з моменту його підписання і завірення нотаріусом.

10. До невизначених спадкоємців належать:

- а) постуми;
- б) юридичні особи;
- в) особи, що були для заповідача сторонньою особою;
- г) варіанти А та Б.

11. Які юридичні дії мали здійснити спадкоємці у момент відкриття спадщини?

- а) вжити заходів щодо повного виявлення спадкового майна та його охорони;
- б) виявити потенційних спадкоємців;
- в) виявити і визначити кредиторів та боржників;
- г) усе вищезазначене.

12. Воля на прийняття спадщини могла бути висловлена:

- а) заявою про намір прийняти спадщину;
- б) фактичним вступом в управління спадковим майном;
- в) зверненням в усній формі;
- г) варіанти а) та б).

13. III клас спадкоємців за законом Юстиніана включав у себе:

- а) низхідних родичів спадкодавця (дітей, онуків);
- б) неповнорідних братів і сестер та дітей раніше померлих неповнорідних братів і сестер;
- в) того з подружжя, хто пережив спадкодавця (чоловіка після смерті дружини або дружини після смерті чоловіка);
- г) висхідних родичів (батька й мати, дідуся й бабусі).

14. Спадкування за законом не відбувалося за такої умови:

- а) смерть спадкоємців, зазначених у заповіті, до відкриття спадщини або їх відмова від прийняття спадщини;
- б) визнання недійсним заповіту;

- в) відсутність дійсного заповіту;
- г) наявність дійсного заповіту.

*15. Постуми – це:*

- а) спадкоємці за законом;
- б) борги спадкодавця, які передавалися у спадок разом з майном спадкодавця;
- в) діти, зачаті при житті заповідача, проте народження після його смерті;
- г) родичі, яких спадкодавець позбавив спадщини.

*16. Хто не мав права відмовитися від спадщини?*

- а) діти спадкодавця;
- б) підвладні раби спадкодавця;
- в) перегрини;
- г) батько та мати заповідача.

*17. Пасивної заповідальної правоздатності не мали:*

- а) громадяни Риму;
- б) особи, які в момент смерті заповідача вже були зачаті;
- в) діти державних злочинців;
- г) висхідні та низхідні родичі заповідача.

*18. Перехід майна померлого до інших осіб можливий:*

- а) за заповітом;
- б) законом;
- в) заповітом та законом;
- г) усним волевиявленням спадкодавця без свідків.

*19. Скільки свідків повинно було бути присутніми при складанні усного і письмового заповітів?*

- а) 5;
- б) 3 (інколи 4);
- в) 6;
- г) 7 (інколи 8).

*20. Хто не міг бути спадкоємцем?*

- а) той з подружжя, хто пережив спадкодавця;
- б) раби;
- в) чоловіки 25–60, які не перебували у шлюбі;
- г) діти.

*21. Хто міг скласти заповіт?*

- а) заповідач;
- б) представник заповідача;
- в) діти заповідача;
- г) варіанти а) та б).



22. Який строк призначався спадкоємцям для прийняття спадщини за правом Юстиніана?

- а) до 9 місяців, а імператором до 1 року;
- б) до 3 місяців;
- в) до 1 місяця;
- г) до 2 років.

23. У яких випадках могло мати місце закликання до спадкування спадкоємців другого класу?

- а) спадкоємці першого класу відмовилися від прийняття спадщини;
- б) спадкоємців першого класу на момент відкриття спадщини не виявилось;
- в) за відсутності заповіту;
- г) варіанти а) та б).

24. Чи могли бути раби спадкоємцями за заповітом?

- а) так;
- б) ні, не могли;
- в) за їхнім власним бажанням;
- г) за бажанням претора.

25. Що передбачала активна заповідальна правоздатність?

- а) наявність у заповідача на момент складання заповіту загальної правової дієздатності в галузі майнових відносин;
- б) присутність свідків при засвідченні спадщини;
- в) засвідчення нотаріуса;
- г) нічого з переліченого.

26. Що відбувалося в день смерті спадкодавця?

- а) відкриття спадщини;
- б) автоматичне набування спадщини спадкоємцем;
- в) похорони;
- г) подання запиту до претора.

27. Що мало вплив на вдосконалення римського спадкового права?

- а) практика центумвіральних суддів;
- б) соціально-економічні умови;
- в) спадкування за імператорськими законами;
- г) нічого з переліченого.

28. Спадкування за законом настає у випадку:

- а) смерті спадкодавця;
- б) коли спадкоємець за заповітом з тієї чи іншої причини не прийняв спадщини;
- в) коли є заповіт;
- г) нічого з наведеного.

29. Якого етапу не було в історії римського спадкового права?

- а) спадкування за давнім цивільним правом;
- б) спадкування за преторським едиктом;
- в) спадкування за правом ульпіана;
- г) спадкування за імператорськими законами.

30. Що називали «майном» у римському спадковому праві?

- а) землю;
- б) будинок;
- в) сукупність прав та обов'язків;
- г) борги.

Навчальне видання

**Пушкіна Олена Вікторівна  
Лежнєва Тетяна Миколаївна  
Несінова Світлана Василівна  
Тодорошко Тетяна Андріївна  
Чебікіна Тетяна Сергіївна  
Черноп'ятов Станіслав Володимирович**

## **ОСНОВИ РИМСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА**

**ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ  
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Електронне видання

Редактор М.С. Кузнецова  
Комп'ютерна верстка А.Ю. Такій

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».  
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.  
Тел. (056) 778-58-66, e-mail: rio@duan.edu.ua  
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.